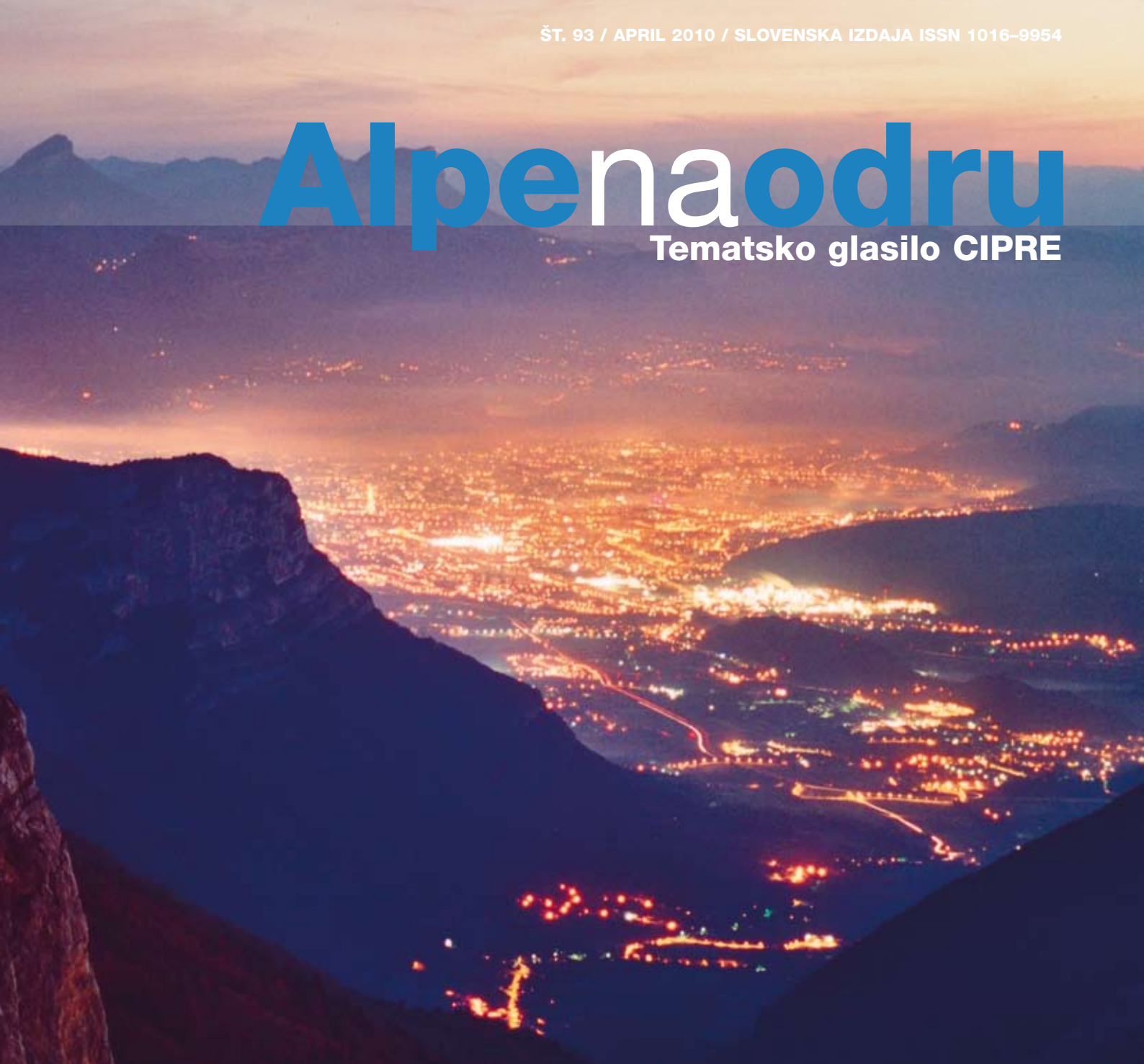

Alpenaodru

Tematsko glasilo CIPRA

Rast na vse kriplje in pretege?

Alpe v iskanju sreče

Vsebina

Uvodnik Stran 3

Podoba Alp

Urs Sprenger: »Rast ni ekonomska spremenljivka« Stran 4

Model stalne rasti je zvođenel

Zadovoljstvo, eksistenca in kakovost življenja brez rasti? Stran 5

Naftni vrelci ne bodo žuboreli vekomaj

Naftna doba se bliža koncu Stran 7

Kako merimo kakovost življenja?

Pet načinov za opredelitev blaginje in sreče Stran 10

Esej

Martin Boesch: Želite totalni trg? Stran 11

Panorama

Pokrajina v spreminjajočem se času Stran 12

»... in na koncu nas zgrabi panika!«

Pogovarjali smo se s Franzem Josefom Radermacherjem Stran 14

Krčenje kot poslanstvo načrtovanja

Ko umik postane glavna naloga Stran 17

Zgled prihaja z vzhoda

Pionirska vloga nekdanje Vzhodne Nemčije pri revitalizaciji mest Stran 20

Pogled s stani – povežimo občine, varujmo podnebje

Omrežje občin »Povezanost v Alpah« se zavzema za trajnostne ukrepe na področju varstva podnebja Stran 21

Drobtinice

Stran 22

Pika na i

Andreas Götz: Ste danes že kaj zrasli? Stran 23

Iz naslednje številke

Stran 24

© Barbara Wülser - CIPRA International

»... in na koncu nas zgrabi panika!«

Franz Josef Radermacher pojasnjuje, kateri so možni scenariji prihodnjega razvoja. Pogovor s članom Rimskega kluba od str. 14 dalje.

© Marzia Verona

Krčenje kot poslanstvo načrtovanja

Zakaj bi si moralo prostorsko načrtovanje za nalogo zastaviti načrtovani umik iz regij, ki jih je zajel proces krčenja, je podrobneje opisano od str. 17 dalje.

© »Povezanost v Alpah«

Povežimo občine, varujmo podnebje

V okviru novega programa dynAlp-climate razvija Omrežje občin »Povezanost v Alpah« strategije, na podlagi katerih se bodo občine lažje spopadale s podnebnimi spremembami. Več na str. 21.

CIPRA – RAZNOLIKA IN PESTRA

Mednarodna komisija za varstvo Alp (CIPRA) je nevladna krovna organizacija z nacionalnimi odbori v vseh alpskih državah in predstavlja več kot sto društev in organizacij iz sedmih alpskih držav. Zavzema se za trajnostni razvoj na območju Alp, ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter regionalne raznovrstnosti kot tudi za reševanje skupnih problemov v alpskem prostoru.

KOLOFON

Tematski zvezek Mednarodne komisije za varstvo Alp CIPRE / Izide do 4-krat letno v slovenščini, nemščini, italijanščini in francoščini.

Izdaja: **CIPRA International**

Uredništvo: Barbara Wülser (odgovorna urednica), Andreas Götz / avtorice in avtorji: Dominik Siegrist, Barbara Wülser, Jürg Minsch, Daniele Ganser, Martin Boesch, Gerlind Weber, Elisabeth Mair, Claudia Pfister, Andreas Götz / Prevodi: Franca Elegante, Nataša Leskovic-Uršič, Violaine Simon, Denise Setton / Lektoriranje: Caroline Begle (de), Marie Billet (fr), Mateja Pirč (sl), Serena Rauzi (it)

Grafični koncept: Atelier Silvia Ruppen, Vaduz

Postavitve strani: Elisabeth Mair

Tisk: Gutenberg AG, Schaan/FL

Celotna naklada: 15'100 izvodov

Ponatis prispevkov je mogoč s predhodnim dovoljenjem in z navedbo vira. Zaželeno je, da nam pošljete avtorski izvod.

Naročilo: »Alpe na odru« lahko brezplačno naročite pri

CIPRI International

international@cipra.org, www.cipra.org

Tel. 00423 237 53 53 Fax 00423 237 53 54

Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan

NACIONALNI ODBORI

CIPRA Österreich c/o Umwelt Dachverband

Alser Strasse 21/5, A-1080 Wien

Tel. 0043 1 401 13 36, Fax 0043 1 401 13 50

oesterreich@cipra.org, www.cipra.org/at

CIPRA Schweiz Postfach 22, CH-3800 Interlaken

Tel. 0041 33 822 55 82, Fax 0041 33 822 55 89

schweiz@cipra.org, www.cipra.org/ch

CIPRA Deutschland Heinrichgasse 8

D-87435 Kempten / Allgäu

Tel. 0049 831 52 09 501, Fax: 0049 831 18 024

info@cipra.de, www.cipra.de

CIPRA France 5 Place Bir Hakeim, F-38000 Grenoble

Tel. 0033 476 48 17 46, Fax 0033 476 48 17 46

france@cipra.org, www.cipra.org/fr

CIPRA Liechtenstein c/o LGU

Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan

Tel. 00423 232 52 62, Fax 00423 237 40 31

liechtenstein@cipra.org, www.cipra.org/li

CIPRA Italia c/o Pro Natura

Via Pastrengo 13, I-10128 Torino

Tel. 0039 011 54 86 26, Fax 0039 011 503 155

italia@cipra.org, www.cipra.org/it

CIPRA Slovenija Trubarjeva 50, SI-1000 Ljubljana

Tel. 386 (0) 59 071 322 Fax 386 (0) 59 071 321

slovenija@cipra.org, www.cipra.org/sl

REGIONALNI ODBOR

CIPRA Südtirol c/o Dachv. für Natur- und Umweltschutz

Kornplatz 10, I-39100 Bozen

Tel. 0039 0471 97 37 00, Fax 0039 0471 97 67 55

info@umwelt.bz.it, www.umwelt.bz.it

PODPORNI ČLAN

Nederlandse Milieu Groep Alpen (NMGA)

Keucheniusshof 15, 5631 NG Eindhoven

Tel. 0031 40 281 47 84

nmgaa@bergsport.com, www.nmgaa.bergsport.com

© Rainer Kwitek / Zeitenspiegel

Drage bralke, dragi bralci,

že pred skorajda štirimi desetletji je organizacija Rimski klub v poročilu Meje rasti (The Limits to Growth) opozorila, da so naravni viri že skorajda izčrpani ter da bo imelo hitro naraščanje svetovne populacije občutne negativne posledice. V poročilu je Rimski klub zato poudaril nujnost globalne preusmeritve. Danes je jasno, da nam težav ni uspelo rešiti in da so se le-te še zaostrile. Logika gospodarske rasti je doseгла skrajno mejo, kar nam med drugim kažeta podnebna problematika in t. i. peak oil. Olimpijske igre in novi veliki projekti lepo ponazarjajo, da se Alpe vprašanju rasti ne bodo mogle izogniti. Zaradi trenutne gospodarske krize se nujnost novega razmišljanja in delovanja še povečuje. Kriza nam je pokazala, da več od dosedanjega ni mogoče doseči ne v ekonomskem niti v ekološkem pogledu.

Na 53. strokovni konferenci CIPRE z naslovom Rast na vse kriplje in pretege – Alpe v iskanju sreče, ki je potekala septembra lani, se je CIPRA lotila obravnave dejanskega stanja. Kot so pokazala zelo deljena stališča sodelujočih, tema rasti polarizira. Je mogoče rast zavrniti na načelni ravni? Ali pa lahko obstaja tudi kakovostna rast? Je treba na problem gledati regionalno diferencirano?

Tarnanje na visoki ravni nima smisla. Kajti Alpe, gledano v svetovnem merilu, niso največji poraženec odslužene spirale rasti. Zato je toliko bolj pomembno, da Alpe ostanejo solidarne z drugimi gorskimi regijami, npr. tudi v okviru mednarodnih gorskih partnerstev, pri katerih sodeluje tudi CIPRA. Alpski prostor ima znotraj Evrope posebno mesto in je zato primeren za razpravo in preizkušanje receptov novih oblik razvoja.

V tokratni številki ne boste našli zgolj novih predlogov, kako uspešno skrbeti za rast, temveč tudi osnovne informacije o mehanizmih, ki premikajo svet. Mirovni raziskovalec Daniele Ganser pojasnjuje, kako zelo je blaginja odvisna od nafte, tega neobnovljivega vira. Snovalec globalizacije Franz Josef Radermacher iz Rimskega kluba podaja osnutek treh morebitnih scenarijev prihodnjega razvoja. Prostorska načrtovalka Gerlind Weber razlaga, kako namerava obvladati proces krčenja v alpskih občinah. V naši novi rubriki Podoba Alp se predstavlja predstavnik gospodarstva, ki je iz svoje podjetniške strategije že zdavnaj prejel rast, ki je sama sebi namen.

Ob branju najnovejše številke revije Alpe na odru vam želim veliko užitkov in številnih koristnih nasvetov za vaše delovanje.

Dominik Siegrist
predsednik CIPRE International

URS SPRENGER — SCHAAN/FL

»Rast ni ekonomska spremenljivka«

Življenje Ursa Sprengerja bi lahko bilo lep zgled vodjem podjetij, ki jim danes grozi propad: Sprengerju so namreč pomembne vrednote in ne rast. Da se le-te ne obnesejo le kot lepe besede v prospektu podjetja, dokazuje Lihtenštajncan s svojim v krizi preizkušenim vodenjem podjetja.

Kar je Urs Sprenger povedal v svojem predavanju, ni ustrezalo pričakovanjem poslušalcev. Ne gre za to, da se udeleženci letne konference CIPRE ne bi strinjali z izjavami, kot sta na primer »Proces rasti se bo končal s krizo« ali pa »Vsako podjetje ravna pravilno, če se prilagodi procesom krčenja in konsolidacije«. Glede na to, da je bil lihtenštajnski podjetnik na konferenco v Gamprinu povabljen kot predstavnik gospodarstva, je večina pričakovala, da bo gospod s kravato zagovarjal načelo rasti.

»Klasičnega« predstavnika gospodarstva za predavanje na septembrski mednarodni konferenci nismo našli, kajti tema, kot je krčenje v gospodarstvu, ima še vedno bodisi negativen prizvok ali pa je enostavno prezrta. »Številni se s procesom krčenja še niso spoprijeli,« pravi lastnik lihtenštajnskih podjetij NeuElektrik in Neutrik.

Najpomembnejša so družbena vprašanja

V preprostih, a urejenih pisarniških prostorih njegovega podjetja v Schaanu

besede Ursa Sprengerja ne zvenijo več tako nenavadno kot za govorniškimi pulcom, slišijo se bolj kot nekakšen slogan iz zloženke podjetja. Za gesli, kot so tržni položaj, vrednote, inovacije, privlačnost in produktivnost, se skriva trdno prepričanje o lastnem poslanstvu. Podjetniku se zdi pomembno, da je njegovo sporočilo pravilno razumljeno, in v svoji zadržani naravi premišljeno izbira besede: »Gospodarska kriza nas sili k razmisleku, katera vprašanja so pomembna.« Kakšna je naša legitimnost? Kaj prispevamo za dobrobit domače regije, družbe? Kako ravnamo z okoljem? Rast ni podjetniški uspeh, ampak samo »odpadni izdelek« ali, kot pravi Urs Sprenger, stranski učinek. »Če dosega naša rast osem, deset ali pa minus dva odstotka, ni odločilnega pomena.«

Njegovo podjetje Neutrik, ki glasbeno in zabavno industrijo v 120 državah oskrbuje s 1500 različnimi vtičnimi povezavami, je krizo kljub dvomestni izgubi dobro prestalo. Tudi Urs Sprenger se je iz nje nekaj naučil: pomembno je preprečevanje, konzervativno podjetništvo

je spet cenjeno in njegov način obvladovanja tveganja, ki predvideva nihanje med plus oz. minus 30 odstotki, se je obnesel.

»Krčijo nas«

Ko je Urs Sprenger pred skoraj desetletjem članom domačega Rotary Cluba predaval o trajnostnem razvoju, je bil ta pojem v gospodarstvu še sorazmerno nov. Treba ga je bilo napolniti z vsebino. Od takrat dalje redno objavlja in predava o trajnostnem razvoju in o corporate governance, med drugim tudi na Visoki šoli v Lihtenštajnu, ter svetuje podjetjem v težavah. Ljudje so spoznali, da nekdanji recepti, kako doseči uspeh, niso primerni za prihodnost, pravi. A krčenje je za številne še vedno nekaj, kar zbuja strah. In tega strahu se je treba znebiti. »Ne gre za to, ali smo se z njim sprijaznili ali ne, krčenje je tukaj.« Urs Sprenger bi rad pokazal, da le-to prinaša tudi velike priložnosti, če se ga zavestno lotimo. »Zdravo krčenje ne pomeni zgolj postati manjši, ampak tudi postati drugačen.« ■

Barbara Wülser
CIPRA International

© Caroline Begle - CIPRA International

Iz deželice v svet

Urs Sprenger je direktor podjetja NeuElektrik AG in predsednik upravnega sveta podjetja Neutrik AG (obe podjetji imata sedež v Schaanu/FL): NeuElektrik deluje predvsem v Lihtenštajnu in v avstrijski deželi Vorarlberg na področju kontrolnih sistemov in elektroinženiringa, Neutrik AG iz Lihtenštajna pa po vsem svetu izvaža električne vezave. 45-letni Lihtenštajncan je podjetje prevzel od svojega očeta po študiju informatike na züriški politehnik (ETH) in opravljenem doktorskem študiju iz ekonomije na Univerzi v St. Gallnu v Švici. Urs Sprenger je obenem honorarni konzul Romunije v Lihtenštajnu. Živi v Schaanu/FL in Bernecku/CH.

www.neutrik.com (de/en)

www.neuelektrik.li (de)

Zadovoljstvo, eksistenca in kakovost življenja brez rasti?

Model stalne rasti je zvodenel

Dokler se povečuje blaginja, postaja svet navidezno čedalje boljši. Kakšna je cena omenjenega razvoja, so se do sedaj spraševali le redki – do trenutka, ko se je sistem zrušil. Prva pokušina je bila gospodarska kriza, ki je po eni strani posamezna območja Alp uvrstila med poražence, po drugi strani pa Alpam kot celoti ponuja, da se uvrstijo med zmagovalce, če se bodo le spopadle z nekaterimi izzivi.

Prizadevanje za vedno večjo blaginjo ima v našem kulturnem krogu velik pomen. Morda je to celo sestavni del človeške narave. Dejstvo je, da se je blaginja kot prvotna osebna želja vedno bolj spreminjala v politično zahtevo: sodobna država si je naložila dolžnost, da skrbi za rastočo blaginjo. Osebna želja je tako dejansko postala pravica.

Od leta 1950 dalje je rast začela postajati osrednji gospodarsko-politični cilj, vedno višji družbeni proizvod pa magični kazalec. In to z dobrimi razlogi: po drugi svetovni vojni se je bilo treba izogniti pomanjkanju in Evropi zagotoviti mir. Pri tem smo sledili – in to še vedno počnemo – modelu blaginje in napredka, ki dopušča vedno večje obremenjevanje okolja, zlasti v svetovnem merilu, ter z njim povezane socialne, politične in ekonomske probleme. Dejansko je blaginja industrijsko razvitega sveta osnovana na poceni naravi ter nemoči ljudi v tako imenovanem tretjem svetu in njihovi sposobnosti prenašati trpljenje.

Cena je visoka

Posebno problematičen vidik omenjene blaginje je »politi-

ka cenenege osrednjega vira«. Recept se glasi: doseganje gospodarske rasti s pocenitvijo proizvodnih dejavnikov. Sodobna država bo storila skorajda vse, da bo omogočila čim bolj neovirano izkoriščanje narave, in sicer s ceneno energijo, ceneni surovinami, ceneni odstranjevanjem odpadkov, ceneno mobilnostjo, velikokopotezno izrabo prostora in ceneni tehnološkimi tveganji. Instrumentarij, potreben za izvajanje teh ukrepov, je mnogovrsten. Posredne in neposredne pocenitve, kot so davčne oprostitve in olajšave, subvencije in omejitve odgovornosti, so le vrh ledene gore. Negativni zunanji učinki povečevanja blaginje, denimo uničevanje okolja ali socialna nepravilnost, se preprosto prezrejo.

Poleg neposrednega učinka rasti deluje taka praksa protekcionistično. Odgovorna je za pocenitev domače proizvodnje v primerjavi s proizvodnjo zlasti v državah v razvoju. Poleg prefinjene, a zelo učinkovite sodobne oblike protekcionizma so še vedno prisotni ukrepi zapiranja trga, kot so omejitve uvoza, uvozne carine, izvozne subvencije in subvencionirane garancije za tveganja pri izvoznih poslih in investicijah. Le-ti so v sedanjih kriznih časih še intenzivnejši.

CIPRA pripravlja ugodna tla za nove ideje v alpskem prostoru

CIPRA je septembra lani v Gamprinu/FL organizirala letno konferenco s pomenljivim naslovom: Rast na vse kriplje in pretege – Alpe v iskanju sreče. Koncept izbrane teme je zastavila široko: vanjo je vključila pogled na globalne krogotoke in načine delovanja, po drugi strani pa se je osredotočila na Alpe, kjer ti krogotoki prihajajo do izraza, in tako prek različnih ravni spodbudila dialog.

Okoli 200 udeleženk in udeležencev, ki so prišli iz vseh alpskih držav, je konferenco zelo pozitivno sprejelo. Izkazalo se je, da med njimi vlada enotno prepričanje: če se želimo izviti iz prisile rasti, potrebujemo nove ideje za zadovoljstvo, eksistenco in kakovost življenja. CIPRA je najpomembnejše ugotovitve konference povzela v obliki tez.

Na konferenci je bila med drugim postavljena zahteva po novi usmeritvi gospodarske politike, ki mora v ospredje postaviti ekološko davčno reformo in novo podnebno politiko. Regionalni gospodarski krogotoki morajo nadomestiti prevladujočo prisilo rasti. Odprava presežnih kapacitet in odstranitev predimenzionirane infrastrukture ne smeta biti več tabu. Nasprotno pa bo treba za regije, ki jih je zajel proces krčenja, razviti pozitivno zastavljene vizije, pri katerih bosta namesto rasti najpomembnejša cilja blaginja in sreča.

CIPRA poleg tega zahteva spremembo sedanjih trendov pri rabi naravnih virov in pokrajine, kjer poleg lastne pobude potrebujemo v prihodnji razvoj usmerjeno alpsko zunanjo politiko, ki b zagotavlja ustrezne okvirne pogoje in politike na nacionalni ravni, v Evropski uniji in v globalnem merilu. Alpska konvencija lahko pri tem prispeva h globalnemu vladanju in upravljanju (global governance) ter h globalni regulativni in strukturni politiki (gl. uokvirjeno besedilo na str. 15). ■

Barbara Wülser
CIPRA International
www.cipra.org/sl/jf09

Nič čudnega torej, če se obremenjevanje okolja in ekonomske razlike v globalnem kontekstu še naprej povečujejo kljub vsem dobronamernim politikam, kot so okoljska, razvojna ali socialna politika, ki poskušajo napake naknadno popraviti ali ublažiti.

Demokracija in tržno gospodarstvo v defenzivi

Na našem planetu postaja vse tesnejše! Poleg tega se postavlja vprašanje: ali je vse probleme, povezane s pomanjkanjem, mogoče rešiti konstruktivno in miroljubno ali pa se bodo ti vedno bolj sprevračali v konflikte?

Ravno sedaj, ko sta kot mehanizma za inovacije in reševanje problemov še posebno popularna, sta demokracija in tržno gospodarstvo prešla v defenzivo. Demokratični in tržnogospodarski model je izzvan z avtoritativnim modelom tržnega gospodarstva, ki ga med drugimi uveljavlja Kitajska. Obenem noveše ankete kažejo, da demokracija in njene ustanove pri prebivalstvu dramatično izgubljajo verodostojnost in družbeno soglasje. Isto velja za tržno gospodarstvo glede na nepravilnosti na finančnih trgih in gospodarsko krizo. Tak je kratek oris našega sedanjega modela blaginje in rasti – da ga je treba ponovno vzeti pod drobnogled, ni dvoma.

Kakšne možnosti imajo Alpe?

V kolikšni meri pa tematika rasti zadeva Alpe in jih postavlja pred izziv? Očitno na omenjeno vprašanje ni preprostega odgovora. Nedvomno so določeni kraji in regije imeli koristi od tradicionalne rasti. Le-ti sedaj občutijo posledice gospodarske krize, kar še posebno velja za (obrobne) regije, ki so že doslej bile žrtev rasti. Če pogledamo Alpe kot celoto, je očitno, da so kot občutljiv ekosistem v celoti žrtev spirale rasti. Zlasti so prizadete zaradi ekoloških sprememb, ki imajo seveda posledice za gospodarstvo in družbeno življenje v Alpah.

Očitno je dvoje: prvič, v Alpah idealne poti do sreče v smislu zadovoljstva, eksistence in kakovosti življenja ni. Drugič, manjši popravki in prilagoditve dosedanjega modela razvoja ne zadostujejo. Potrebna je korenita preusmeritev. Zaradi specifične topografije, obširnih naravnih območij in deloma omejenih potencialov se Alpe ponujajo kot vzorčna regija za uveljavitev nujno potrebnih novih konceptov življenja. Bomo krizo izkoristili kot priložnost za prenovno? ■

Jürg Minsch
minsch sustainability affairs, Zürich/CH

Naftna doba se bliža koncu

Naftni vrelci ne bodo žuboreli vekomaj

V naslednjih 20 letih bo odkrivanje naftnih vrelcev doseglo vrhunec. Kako bomo ljudje po tem pomembnem mejniku potešili potrebe po energiji, še ni znano, nekaj pa je gotovo: v trenutku, ko bo svetovna proizvodnja nafte dosegla vrhunec – peak oil, bodo dosežene tudi meje materialne rasti. Nafta se bo občutno podražila. Temu se bodo morale prilagoditi tudi Alpe.

Brezobzirno izkoriščanje: pri izkopu bitumenskega peska v Kanadi se ogromna okoljska škoda, ki pri tem nastaja, ne upošteva.

Nafta je daleč najpomembnejši svetovni vir energije. Njeno industrijsko črpanje se je začelo šele leta 1859, traja torej dobrih 150 let. V tem zgodovinsko gledano sorazmerno kratkem času je poceni in stalni dotok energije spremenil temelje sveta. V industrializiranih državah se je blaginja občutno povečala. Poleg tega je nafta v številnih primerih postala osnova za proizvodnjo in prevoz velikega števila materialnih dobrin.

Peak oil je naravni zakon

Zaloge nafte pa niso neizčrpne. V naslednjih desetletjih bo črpanje nafte na globalni ravni doseglo vrhunec, tako imenovani peak oil, nato pa bo začelo upadati (gl. stran 9, grafikon 1). Nafta bo na razpolago tudi po doseženem vrhuncu, le v vsako leto manjšem obsegu. Ponudba se bo zmanjšala, kar bo lahko privedlo do bojov zaradi razdelitve in energetske krize. Nazadnje pa se bodo leta 3000 zgodovinarji ozrli na današnji čas in dejali: »To je bilo obdobje nafte. Zelo nemirno, a z njim je sedaj konec«.

V ZDA je črpanje nafte doseglo vrhunec že leta 1970. Pozneje so ga dosegle tudi Norveška, Velika Britanija, Romunija, Egipt in Mehika, njihova proizvodnja pa je začela upadati. Kdo, se je glasilo neprijetno vprašanje, lahko ta izpad nadomesti in poleg tega krije vedno večje potrebe po nafti v novo industrializiranih državah, kot sta Kitajska in Indija? Zdi se, da je Rusija že dosegla skrajno mejo. Vprašanje je, ali in v kolikšnem obsegu lahko Savdska Arabija, Nigerija in Irak črpanje nafte še povečajo. Nigerijo in Irak pestijo nemiri in vojna. Indonezija, ki je tudi že dosegla vrhunec črpanja, je morala leta 2008 celo izstopiti iz Organizacije držav izvoznic nafte (OPEC), saj je postala njen neto uvoznik. V težavah sta se znašla tudi Venezuela in Iran, kjer je gorivo poceni, potrošnja raste, količine nafte, predvidene za izvoz, pa se manjšajo. »Ravno sedaj, ko povpraševanje po energiji močno narašča, se proizvodnja na številnih naftnih poljih manjša,« so se junija 2007 pritoževali v družbi Shell. Znaki so povsem jasni: nafta je še na voljo, le časi, ko je bila poceni, so minili.

O tem, kdaj bo prišlo do globalnega vrhunca črpanja nafte, si strokovnjaki niso enotni. Osrednje spoznanje je, da količin načrpane nafte ni mogoče dvigovati v nedogled. Leta 1914 so na svetu dnevno načrpali milijon sodčkov (vsak po 159 litrov), leta 1945 šest milijonov. V zadnjih 50 letih je prišlo do prave naftne »omame«. Na svetovni ravni danes dnevno načrpajo 85 milijonov sodčkov nafte. Do kolikšne mere je mogoče količino še povečati? Francoska naftna družba Total opozarja, da se peak oil že bliža. »Lahko bomo veseli, če nam bo uspelo načrpati 100 milijonov sodčkov,« je novembra 2007 izjavil vodja družbe Christophe de Margerie. Malo pozneje, februarja 2009, je svojo napoved popravil in številke občutno znižal. »Nikoli več nam v svetovnem merilu ne bo uspelo načrpati več kot 89 milijonov sodčkov«. Po prepričanju družbe Total smo vrh količine dnevno načrpane nafte torej že dosegli. Sicer pa je vrhunec črpanja tako ali tako naravni zakon in se mu ne moremo izogniti niti s pomočjo tehnike niti s pomočjo denarja. Trčili smo ob skrajne meje materialne rasti.

Vedno nove napovedi

Vsako leta novembra Mednarodna agencija za energijo (IEA) objavi World Energy Outlook (WEO), standardno poročilo o globalni energetske oskrbi, ki jo vlade evropskih držav, med njimi tudi alpske države, uporabljajo kot izhodišče za dolgoročno energetske načrtovanje.

Z vidika raziskovanja vrhunca črpanja nafte je najpomembnejše število obširne študije tisto, ki navaja maksimum proizvodnje. Presenetljivo je, da študija omenjeno število kar naprej spreminja in da je IEA svoje številčne napovedi prisiljena vsako leto popravljati navzdol. Leta 2005 je IEA v poročilu WEO še izjavljala, da bi se lahko globalna proizvodnja nafte do leta 2030 dvignila na 120 milijonov sodčkov dnevno in da do vrhunca načrpanih količin še zlepa ne bo prišlo. IEA je morala pozneje svojo izjavo popraviti tako, da je število zmanjšala naprej na 116 milijonov sodčkov, v poročilu leta 2008 pa na 105 milijonov sodčkov.

Kdor bo grafikone v poročilu WEO natančno proučil, bo videl,

da se število aktivnih naftnih polj pada in sicer že danes (gl. stran 9, grafikon 2, temno modro polje). Da bi bilo do leta 2030 sploh mogoče doseči 105 milijonov sodčkov dnevno, je IEA sama uvedla novo kategorijo surove nafte, ki se nanaša na nafto, ki jo bo še treba odkriti in na naftna polja, kjer je treba proizvodnjo še vzpostaviti, ali pa na tisto, ki izvira iz izboljšanih izkoristkov obstoječih naftnih polj (gl. grafikon 2, stran 9). Ali in kako bo potrebno količino sploh mogoče proizvesti, je vprašljivo.

Na podlagi omenjenega vprašljivega grafikona je IEA v poročilu WEO za leto 2009 izjavila, da je porabo nafte mogoče še do leta 2030 povečati na 105 milijonov sodčkov dnevno. Vendar številka ni realna, kot je pred kratkim britanskemu časopisu Guardian priznal uslužbenec IEA, ki pa svojega imena ni hotel razkriti iz strahu, da bo izgubil službo. »Že številka 120 sodčkov za leto 2005 je bila nesmiselna,« je povedal uslužbenec IEA. »Pa tudi današnje številke so pretirane in IEA se tega zaveda. Številni posamezniki znotraj agencije IEA menijo, da proizvodnje ne bo mogoče obdržati pri 90 do 95 sodčkih dnevno. Nekateri se bojijo, da bi v primeru, če se bodo številke še nižale, na finančnih trgih nastala panika.«

Manj dobrin in več turistov za Alpe

Že od opozoril Rimskega kluba v sedemdesetih letih dalje je znano, da sta nafta in tudi zemeljski plin na našem planetu na voljo le v omejenih količinah in da bo prej ali slej prišlo do krize. Da bo po vsej verjetnosti do vrhunca črpanja prišlo že pred letom 2020, je večini ljudi še vedno povsem neznano dejstvo. »Zemeljski plin bi morali opustiti preden nas bo zapustil on,« pravi Fatih Birol, glavni ekonomist v IEA. Taka opozorila bi morali resno upoštevati.

Zaradi vrhunca črpanja nafte bodo zlasti alpske regije postavljene pred nove izzive. Vse, kar ni proizvedeno v Alpah, je treba tja pripeljati. Prevozi so danes poceni, ker je poceni tudi nafta. Po vrhuncu njenega črpanja se bo prevoz podražil. To pomeni, da bo treba na številnih področjih pričakovati višje stroške. In to ne zgolj na področju mobilnosti, temveč tudi pri dobrinah in ogrevanju, kadar se za le-to uporablja nafta. Prilaganju se ne bo mogoče izogniti. Treba bo pospešeno spodbujati gradnjo dobro izoliranih hiš, uporabo manjših in varčnejših avtomobilov ter rabo obnovljivih virov energije. Po drugi strani pa lahko domnevamo, da se bodo po naftnem vrhuncu mednarodni leti podražili, Evropejci pa bodo počitnice najbrž pogosteje preživljali v Alpah in ne na Karibih. ■

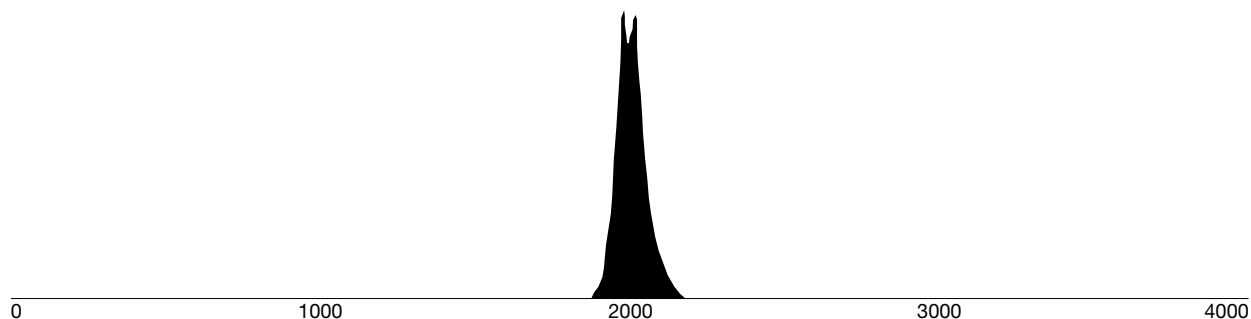
Daniele Ganser
vodja raziskovanja vrhunca črpanja nafte pri
Historičnem seminarju Univerze v Baslu/CH,
predsednik združenja Association for
the Study of Peak Oil (Aspo), Švica
www.danieleganser.ch (de/en)
www.peakoil.ch (de/fr/it/en)

© Artur Riegler

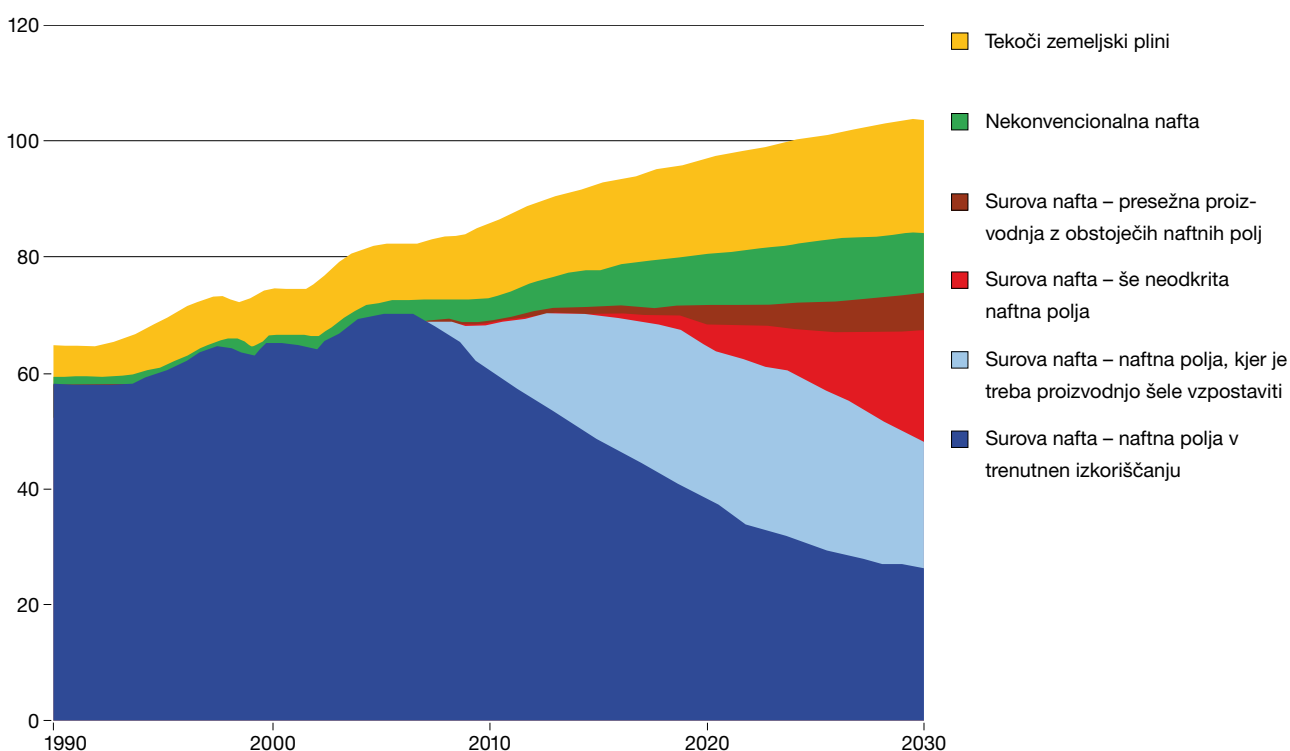
Čakajo Alpe kot turistično destinacijo v času
pomanjkanja nafte nove priložnosti?

© Kjell Aleklett

Grafikon 1 - Pogled na naftno dobo

Objektivno gledano je naftna doba samo kratko obdobje v zgodovini človeštva. Strokovnjaki predvidevajo, da bo najpozneje do leta 2100 postala preteklost.

© OECD/IEA - 2008

Grafikon 2 - Svetovna proizvodnja nafte leta 2008

»Olepšani« grafikon: kot prikazuje temno modro polje na grafikonu Mednarodne agencije za energijo (IEA), se najdbe nafte že danes zmanjšujejo. Da bi bilo sploh mogoče do leta 2030 doseči 105 milijonov sodčkov na dan, je IEA sama uvedla novo kategorijo surove nafte, ki se nanaša na nafto, ki jo bo šele treba odkriti in na naftna polja, kjer je treba proizvodnjo šele vzpostaviti, ter na tisto, ki izvira iz izboljšanih izkoristkov obstoječih naftnih polj (svetlo modro, temno rdeče in rjavo polje).

Kako merimo kakovost življenja?

Obstajajo številni merilni instrumenti, denimo ura za merjenje časa, meter za prostorske razdalje, tehtnica za težo. Kako pa lahko izmerimo človekovo počutje? Izbiramo lahko med naslednjim:

Fotografija v ozadju © Elke Rhon

Indeks pravega napredka

Indeks pravega napredka (Genuine Progress Indicator – GPI) dopolnjuje BDP z nekaterimi bistvenimi elementi. Gospodinjsko delo se na primer računa tako, kot če bi v ta namen zaposlili osebo od zunaj. Poleg tega se BDP zmanjša ali poveča glede na delež revnih prebivalcev v strukturi narodnega dohodka.

Izkoriščanje naravnih virov opredeljuje BDP kot tekoči prihodek, nasprotno pa ga GPI določa kot tekoči izdatek. Medtem ko onesnaževanje okolja v BDP pozitivno vpliva v dvojnem pogledu, in sicer pri nastanku, nato pa še pri čiščenju, se stroški vplivov onesnaževanja na človekovo zdravje in okolje v GPI odbijejo. Upošteva se tudi padec kakovosti življenja, ki sproži nizko stopnjo sposobnosti ohranjanja kakovosti proizvoda. GPI izhaja iz indeksa trajnostne ekonomske blaginje (Index of Sustainable Economic Welfare – ISEW).

www.rprogress.org (en)

Indeks človekovega razvoja

Na podlagi kombinirane meritve BDP, stopnje zdravja in stopnje izobraževanja primerja Razvojni program OZN (United Nations Development Programme – UNDP) človekov razvoj v različnih državah. Kot podlaga za indeks človekovega razvoja (Human Development Index – HDI) se uporablja ocena povprečnega razvoja neke države na naslednjih treh področjih: pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, stopnja pismenosti odraslih in kombinirani vpisni količnik v sistem izobraževanja ter realna kupna moč na posameznika. Po tem indeksu je od 128 držav na prvem mestu Norveška, na zadnjem pa je Niger. Alpske države veljajo za zelo visoko razvite. Francija, Švica in Avstrija zasedajo 8., 9. in 14. mesto, Italija in Lihtenštajn 18. in 19. mesto, Nemčija 22. Mesto, Slovenija pa 29. mesto.

www.undp.org (en/fr)

Bruto domači proizvod

Merilo, ki se najpogosteje uporablja za merjenje velikosti tržnega gospodarstva, tj. bruto domači proizvod (BDP), je bilo oblikovano v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Metodologija je natančno definirana in standardizirana. Z BDP-jem je mogoče opraviti mednarodne primerjave in agregacije.

BDP v enem samem številu združuje celotno tržno vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki v določenem obdobju nastanejo v gospodarski dejavnosti države. Sprememba BDP-ja je sčasoma postala najpomembnejši kazalnik rasti makroekonomskih dosežkov. A pri tem se ne upoštevajo številni dejavniki, kot so na primer neplačana vzgojna dejavnost, obraba virov ali podobno, zato je BDP vedno bolj podvržen kritiki.

www.beyond-gdp.eu (de/fr/en)

Nacionalni socialni indeks

Nacionalni socialni indeks (Nationaler Wohlfahrtsindex – NWI) upošteva socialnovarstvene storitve, ki so bile v BDP-ju doslej zanemarjene, na primer gospodinjska dela ali prostovoljne dejavnosti. Nasprotno se ne upoštevajo stroški nastale škode, npr. škode v zvezi z zrakom, tlemi, vodami, zdravjem ali prometom, ter zmanjšanje naravnega kapitala tal, gozdov, virov, biotske raznovrstnosti in podnebja. Tudi socialni dejavniki, kot so pravičnost, javni izdatki za zdravstvene in izobraževalne sisteme kot tudi kriminaliteta so pomembni elementi nacionalnega socialnega indeksa.

www.polsoz.fu-berlin.de (de/en)

www.fest-heidelberg.de (de/en)

Bruto nacionalna sreča

Bruto nacionalna sreča (Gross National Happiness – GNH) je poskus življenjski standard opredeliti s celostnega, humanističnega in psihološkega vidika. Koncept GNH je leta 1972 oblikoval Jigme Singye Wangchuck, kralj države Butan. Bruto nacionalna sreča naj bi se skladala z edinstveno kulturo butanske kraljevine in njenimi vrednotami budistične tradicije.

Štirje stebri takšnega razvoja so spodbujanje pravičnega družbeno-ekonomskega razvoja, ohranjanje in promocija kulturnih vrednot, varstvo okolja in vzpostavitev uspešnih struktur vladanja in upravljanja. Kritiki trdijo, da je objektivno merjenje blaginje in sreče skorajda nemogoče. Zato je GNH podvržena številnim subjektivnim vrednostnim sodbam.

www.grossnationalhappiness.com (en)

Želite totalni trg?

Kot ugotavlja ekonomski geograf Martin Boesch, so besede rast, inovacije in spremembe postale obrabljene fraze v besednjaku razvojnopolitične razprave. Zanj je odločilnega pomena vprašanje, kako na svetovni ravni doseči socialno in ekonomsko pravičnost.

Vsako podjetje, gospodarska panoga ali regija išče na begu v prihodnost izhod iz krize. Zdi se, da se bo brez pogleda čez lasten plot račun dejansko izšel. Kaj pa, če bo rast nekaterih hitrejša kot rast drugih? Ali ne bodo razlike v takem primeru kljub navideznim izboljšavam postale še večje?

Ekonomska teorija predpostavlja, da odpiranje meja in intenzivnejši trgovinski odnosi prinašajo samo prednosti, saj naj bi se neomejena tržišča odpirala kar sama od sebe. Da je dosedANJI notranji trg prav tako izpostavljen neomejeni konkurenci, je bilo prepogosto pozabljeno. Z globalizacijo se pojavlja tudi t.i. socialni damping: proizvodnja se seli tja, kjer so plače najnižje in okoljski predpisi najbolj ohlapni. Izmenjava pa je za vse gospodarske partnerje koristna le takrat, ko veljajo za vse jasna pravila tako glede okoljskih in socialnih standardov kot tudi kakovosti proizvodov in poštenih cen – in če so se le-ta tudi uveljavila.

Razlike so bodo povečale

Proizvodne in življenjske razmere niso povsod enako ugodne, ljudje tudi niso povsod enako dobro pripravljeni na spremembe. Ugodne lokacije si na vse načine prizadevajo, da bi svoje prednosti obdržale in jih še povečale. Pri tem metropole ne ravnaJO trajnostno in živijo daleč prek svojih zmožnosti na račun širokega zaledja, kar obstoječa nesorazmerja prej krepí kot odpravlja.

Ekonomska doktrina trdi, da je trg tisti, ki določa cene. Po padcu berlinskega zidu vsi, ko bi nas vprašali: »Ali ste za totalni trg?«, v en glas zavpili »Da!«. Zamolčano pa je dejstvo, da kaže trg znamenja v skladu s kupno močjo. Kdor ničesar nima, trgu ne more slediti in tako se nesorazmerja stalno povečujejo. Trgi namreč niso dobrodelne ustanove, ampak brezobziren posel, pogosto kot ogromni stroj za prerazporeditev od spodaj navzgor, od periferije k središčem.

Kdo bo ukrotil divjega tigra?

Poslovni modeli za območja z neugodnimi naravnimi danostmi in slabo

prebivalstveno strukturo ne smeJO biti osredotočeni na blaženje izkrivljenih razmer na trgu z dopuščanjem izkoriščanja in drugih manipulacij, ki znižujejo stroške. Omenjeni modeli predstavljajo nespametno in netrajnostno kršitev načela sonaravnega razvoja. Podjetja in ustanove, ki so zgled za prihodnost, se lahko na periferiji uspešno razvijajo le, če je njihova strukturna zapostavljenost deležna stalnega uravnovešenja.

Žal pa ima trg z omenjeno uravnavo velike težave. Za kolektivno korist posameznik namreč praviloma ni pripravljen plačati; za skupne cilje se želijo žrtvovati le redki. Kaj pa, če se tudi kolektiv, torej politika, brani prevzeti v prihodnost naravnano nalogo, oziroma postaviti jasna pravila?

Kar velja za trg, konkurenco in rast, velja tudi za politiko: le-ta ni sama po sebi dobra ali slaba, odvisno je, kakšne konkretne odločitve sprejema. Ostaja vprašanje, ali je politika v dereguliranem in globaliziranem svetu sposobna ukrotiti divjega tigra, imenovanega »totalni trg«? Ali nam ostaja na voljo le samopomoč v

pregledni neposredni bližini? To bi pomenilo priznanje poraza, izgubo vseh upov prosvetljene družbe in prehod v novi vek postmoderne anarhije. ■

Na razpotju med gospodarstvom in naravo

© Martin Boesch

Profesor Martin Boesch poučuje ekonomsko geografijo in politiko urejanja prostora na Univerzi v St. Gallnu v Švici. V raziskovalnem delu se posveča predvsem transformacijskim procesom in prostorsko-razvojnim trendom, ki so se znašli na razpotju med metropolno regijo in periferijo.

V letih 1994-2002 je predsedoval okoljski organizaciji Pro Natura Švica.

Pokrajina v spreminjajočem se času

Nova stavba v neposredni sosesčini moti le na začetku in tudi na mogočen vhod v podzemno garažo sredi vasi se oko kmalu privadi. Ljudje spremembe v svoji okolici, naj si bodo posrečene ali manj posrečene, pogosto zaznavamo zgolj občasno. Obseg postopnih sprememb pa postane očiten šele takrat, ko med seboj primerjamo stare in nove fotografije. Sledi rasti in krčenja v alpskih pokrajinah prikazujemo na podlagi treh primerov iz Nemčije, Italije in Švice.

uredništvo revije Alpe na odru

© Harald Antes

Tegernsee, Bayern/D okoli leta 1907

© Harald Antes

in okoli leta 2000

Zapuščena planina

Včasih je bilo v v poletnem času v kraju Neraissi superiore v Kotijskih Alpah živahno. Do leta 1965 so se v naselju na 1520 m. n. v. ukvarjali celo s poljedelstvom. 1985. so še zadnji kmetje opustili tradicionalno obdelovanje kmetijskih zemljišč, sledi takega razvoja pa so vidne v pokrajini. Kraj je bil do leta 1979 le redko poraščen, danes pa drevesa in grmovje preraščajo celotno območje. Ravno tako je na sredini desne fotografije mogoče opaziti, kako je grmičevje zaraslo zemljišča v bližini naselja. Neraissa superiore sodi med območja, s katerih so se ljudje skoraj povsem odselili (gl. karto na str. 18), šest hiš iz zaselka pa domačini iz doline občasno uporabljajo kot počitniške hiše.

Primerjava fotografij iz knjige Wernerja Bätzinga Orte guten Lebens. Die Alpen jenseits von Übernutzung und Idyll. Založba Rotpunktverlag. Zürich 2009. Str. 2.

© Werner Bätzing

Neraissa superiore, Valle Stura, Piemont/I okoli leta 1965

© občina Fläsch

Fläsch, Graubünden/CH okoli leta 1976

© Ralph Feiner

in okoli leta 2010

Sanje o hišici ob jezeru

Leta 1907 so na obali jezera Tegernsee v Bavarskih Alpah stale le maloštevilne hiše. Strnjena zemljišča večjega obsega so bila prilagojena na kmetijsko rabo. Na njihovem obrobju je bilo nekaj posameznih kmetij, manjša naselja pa so stala v vrsti ob cesti, ki vodi do jezera. Približno stoletje pozneje se je podoba kraja povsem spremenila: sanje o lastni hišici ob jezeru in razvoj kraja v izletniško-turistični cilj sta povzročila intenzivno pozidavo in razpršeno gradnjo. V primerjavi s preteklimi razmerami se je delež kmetijskih zemljišč zmanjšal. Za regijo, ki leži okoli 50 kilometrov južno od Münchna, je tako kot za skoraj celotno območje Bavarskih Alp značilna hitra rast števila prebivalstva (gl. karto na str. 18).

Primerjava fotografij Herberta Antesa, dobitnika prve nagrade na fotografskem natečaju CIPRE Nemčija »Spreminjanje pokrajine v Bavarskih Alpah«.

www.landschaftswandel.de (de)

oli leta 1979

in okoli leta 2004

Švicarska občina nagrajena za boj proti pozidavi

Od avtocestnega priključka Chur-Zürich oddaljena le pet minut, od najbližjega smučarskega središča deset minut, od sosednje države dvajset minut, in to na najlepši lokaciji – ni čudno, da je švicarska občina Fläsch v graunbündenski dolini Rena pod velikim pritiskom priseljevanja. Pretežno kmetijsko usmerjena občina se je v preteklih desetletjih počasi, a nepretrgano širila. Nekdanja kmečka vas se je spremenila v današnjo vinogradniško naselje, s čimer je tudi kmetijstvo ohranilo svojo vlogo. Prebivalci občine so prepričani, da je treba značilnosti vinogradniške vasi ohraniti in jo razvijati še naprej. V prihodnost usmerjeno načrtovanje razvoja naselja, ki je bilo izdelano v sodelovanju z Visoko šolo za tehniko in gospodarstvo iz Chura, se pretira ni pozidavi pogumno postavlja po robu in tudi ne izključuje prerazporejanja lastnine. Švicarsko društvo za ohranjanje stavbne dediščine (SHS) je prizadevanja Fläscha nagradilo z Wakkerjevo nagrado za leto 2010.

www.heimatschutz.ch (de/fr/it/en)

Pogovarjali smo se s Franzem Josefom Radermacherjem

»... in na koncu nas zgrabi panika!«

Leta 2050 bo na Zemlji živelo deset milijard ljudi. Hkrati bodo danes še razpoložljivi viri usihali. Tudi Alpam globalni preobrat ne bod prizanesel. Za obvladovanje izzivov prihodnosti potrebujemo politiko svetovnega reda, zatrjuje Franz Josef Radermacher.

Gospod Radermacher, ste optimist?

Sem optimistični pesimist.

Ali to pomeni, da se trudite ostati optimist?

...v okolju, kjer to ni enostavno.

Se je vaš pogled na svet z leti spremenil?

Moj pogled na razmere se v zadnjih tridesetih letih bolj ali manj ni spremenil. V tem času je bilo sicer veliko storjenega, a bolj v smislu zaostritve; kot na gorskem grebenu: v globino nismo padli ne desno ne levo, ampak smo se po grebenu pomikali naprej, do njegovega konca. Prej ali slej pa se bomo morali odločiti, kam želimo. Doslej smo nekako prekrmarili čas, pozitivna in negativna stran sta bili uravnoteženi.

V študiji z naslovom Meje rasti, ki jo je objavil Rimski klub, je Dennis Meadows leta 1972 zahteval, da je treba spremeniti pogoje rasti, sicer bo do leta 2010 prišlo do kolapsa. Od takrat dalje so se razlike v družbi poglobile, izkoriščanje naravnih virov se je povečalo, viri hrane usihajo, fosilni viri energije bodo v nekaj stoletjih izčrpani. Kaj nam pripravljanje scenarijev sploh prinaša, če vse ostaja pri starem?

Meadows je z Rimskim klubom veliko prispeval k nastanku novega načina razmišljanja, ki ločuje gospodarjenje od vedno večje porabe energije. Danes obstaja tema trajnostnega razvoja, obstajajo ljudje, ki si prizadevajo za višjo produktivnost virov, ljudje, ki se borijo za učinkovitejše globalno upravljanje (gl. uokvirjeno besedilo stran 15 spodaj)

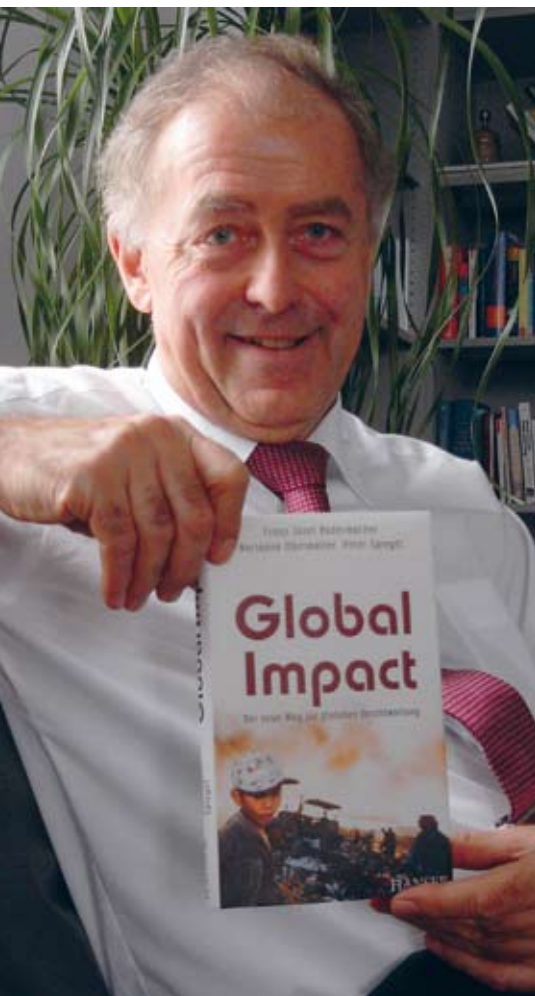
– in vsega tega ne bi bilo brez začetka v obliki omenjene študije. Svetovna finančna kriza nam je odprla oči: začeli smo se zavedati problemov, ki jih večina prej ni videla. Dennis Meadows bi rekel: z vidika virov se je položaj poslabšal, a z vidika upravljanja se je z razpadom Sovjetske zveze in ustanovitvijo skupine G 20, dvajsetih najpomembnejših industrijskih držav in držav v gospodarskem vzponu, položaj izboljšal. Kljub temu smo še vedno v negotovosti. Vendar pa omenjenega stanja ne bo mogoče več poljubno dolgo obdržati.

Svetovne pravičnosti ni mogoče doseči, brez da se mora obenem bogati del sveta nečemu odreči. Kako je to politično izvedljivo?

S tako zaostritvijo teme se ne strinjam. Mislim, da obstajajo druge možnosti, če bomo ravnali pametno. Bogati del sveta lahko v sodelovanju z danes revnim delom sveta s pravo obliko prečnega financiranja in pravilnim upravljanjem sproži nadvse atraktivne procese tehnoloških in socialnih inovacij na način, ki nam bo omogočal, da bomo lahko brez težav ohranili današnjo življenjsko raven. Po tem ne bomo imeli iste materialne oblike življenjskega standarda, kot jo imamo danes, temveč drugačno obliko skoraj enakega blagostanja, ki bo nastala na podlagi novih tehnologij in novih pravil.

Meadows pravi tudi: rast prebivalstva je treba nadzirati, emisije onesnaževal zmanjšati in potrošnjo omejiti. Kaj menite o tem?

Pojdimo po vrsti. Prvič, rast prebivalstva je treba nadzorovati. Rekel bi, da bomo, če bomo pravilno ravnali, dobili bogatejši, bolj uravnotežen svet, kjer bodo ženske imele enake pravice kot moški. Glede na zgodovinske izkušnje omenjeni proces sam od sebe znižuje stopnjo reprodukcije pod dva, število ljudi se bo ponovno zmanjšalo. Omenjeni proces že danes doživljamo v Evropi, česar ne

© Barbara Wölser - CIPRA International

Oblikovalec globalizacije s pogledom v prihodnost

Franz Josef Radermacher je zelo iskan strokovnjak za vprašanja globalizacije, inovacij, posledic tehnologije, sonaravno mobilnost, trajnostni razvoj in problematiko prenaseljenosti. V starosti skoraj 60 let je postal znana osebnost tudi na mednarodni ravni, in sicer zaradi prizadevanj za svetovno ekosocialno tržno gospodarstvo in zaradi delovanja pri Pobudi za globalni Marshallov načrt (Global Marshall Plan Initiative), ki se od leta 2003 zavzema za pravičnejšo globalizacijo in bolj uravnotežen svet. Od leta 1987 do konca leta 2004 je bil Radermacher vodja raziskovalnega inštituta za aplikativno obdelavo znanj (FAW), od leta 2005 pa vodja novega inštituta FAW/n v Ulmu/D, ki je nasledil stari inštitut. Radermacher je na ulmski univerzi profesor za predmet zbirke podatkov in umetna inteligenca, od leta 2002 je tudi član Rimskega kluba.

Kaj nas čaka okoli leta 2050?

Pri napovedi za leto 2050 izhaja Franz Josef Radermacher iz domneve, da bo takrat na svetu živelo deset milijard ljudi. Za te razmere je orisal naslednje scenarije:

- **kolaps** (15-odstotna verjetnost): problem podnebnih sprememb ni rešen, socialni problem ni rešen, od lakote bo umrla ena do dve milijardi ljudi;
- **brazilizacija** (50-odstotna verjetnost): problem podnebnih sprememb je bolj ali manj odpravljen, socialni problem se v globalnem pogledu tudi v danes bogatih delih sveta razvija v razmere, značilne za Brazilijo, z elitnim višjim slojem na eni in množico revnih ljudi na drugi strani;
- **uravnoveženost** (35-odstotna verjetnost): problem podnebnih sprememb je rešen, prav tako je rešen socialni problem in to zaradi ustreznega globalnega upravljanja (global governance); posledica je socialno uravnoveženi svet blaginje, katerega gospodarstvo je organizirano skladno z načeli trajnostnega razvoja in katerega ekoučinkovitost je občutno večja kot danes.

bi označil kot nadzor rasti prebivalstva, čeprav ima odločujoč učinek.

Drugič: zmanjšanje izpustov onesnaževal.

Popolnoma jasno. Pametna rešitev za deset milijard ljudi, ki želijo biti premožni, mora biti rešitev, ki bo kar se da drastično omejila rabo virov in proizvodnjo onesnaževal. To je treba uresničiti prek globalnega upravljanja, druge poti ni.

Vendar pa naša blaginja temelji predvsem na rabi naravnih virov in že smo pri tretji točki: potrošnja je treba omejiti.

Ravno to je napačno mišljenje. Posloviti se moramo od misli, da je možno imeti več le za ceno večje porabe virov. Morda je celo možno imeti več pri manjši porabi virov – če bomo znali sprožiti prave inovacijske procese. V preteklosti se je to vedno znova dogajalo.

Govori sedaj znanstvenik ali opti-

mističen pesimist, ki še ni izgubil upanja?

Najprej se takih vprašanj kot znanstvenik lotim analitično in ugotovim naslednje: potrebujemo občutno večjo ekološko učinkovitost. Prepričan sem, da nam ne bo spodletelo pri tehničnih vprašanjih, če bomo najprej vedeli, kaj je naš cilj, in če bomo za potrebne inovacijske procese mobilizirali sredstva. Ena največjih težav s finančnim trgom v zadnjih petnajstih letih je bila, da je bilo za perverzne finančne proizvode mogoče dosegaati tako visoke donose, da se sploh ni več investiralo v prave temeljne tehnične inovacije. Pravzaprav smo izgubili dve desetletji. Ena od prednosti sedanje krize je, da denarja ni mogoče več zaslužiti z lahkoto in da se zato spet v večji meri investira v radikalne inovacije.

»Prej ali slej bomo dosegli točko, ko se iz nastalega položaja ne bomo več mogli izvleči brez težav.«

Kar se tiče prihodnosti, izhajate iz treh scenarijev: kolaps, brazilizacija in uravnoveženost (glej uokvirjeno besedilo na levi). Ali kriza pospešuje razvoj?

Govorimo o hoji po vrvi. Stanja negotovosti ni mogoče več dolgo ohranjati. Meadowsova opažanja so pravilna: izgubljam čas, vendar ga je kljub temu še nekaj ostalo. Pred tridesetimi leti bi bilo enostavneje, kot je sedaj. In sedaj je enostavneje, kot bo čez trideset let.

Prej ali slej bomo dosegli točko, ko se iz nastalega položaja ne bomo več mogli izvleči brez težav.

Ocenjujete, da obstaja 50-odstotna verjetnost brazilizacije. Kaj to pomeni za Alpe?

Razmere se v nekaterih predelih Alp slabšajo: tam ne moremo govoriti o kakšni posebni blaginji. Obstajajo širša območja, ki jih je prizadelo odseljevanje. Na takšnih območjih postajajo ljudje revnejši. Sedaj pa nasprotna stran: če živimo v takem naravnem prostoru, pogosto lažje pridemo do lesa, morda imamo celo lastne vodne vire, lahko proizvajamo lastno energijo... Ali kot rečemo: kuhar ni nikoli lačen. Za urbanizirane alpske regije pa se razmere ne bodo odvijale drugače kot v drugih evropskih regijah.

Ali to pomeni, da se bomo vrnili za šestdeset, osemdeset let v preteklost?

Še več. Naučiti se moramo shajati z dosti manj. Navsezadnje pa se življenjske razmere tistih, ki živijo na alpskem podežlju, ne bodo poslabšale tako zelo kot za prebivalce velikih mest, saj prvi živijo bližje primarni proizvodnji. Z ekološkega vidika je to za Alpe dobra novica. Naravni prostori so ob rastoči revščini bolje zaščiteni. To je za nas, ljudi, tragično, saj nazadnje dojamemo, da smo problem mi sami in naša blaginja. V tem oziru je sedanja gospodarska kriza dobra za okolje. V vsaki krizi se emisije CO₂ dramatično zmanjšajo.

Kakšni so izgledi za Alpe in Evropo, če pride do kolapsa?

Global governance – politika svetovnega reda namesto preprirov med državami

Franz Josef Radermacher je prepričan, da je demokracija koncept majhnega prostora. Širši je kontekst, težje je demokratično sprejemanje odločitev. Za spopad z izzivi globalizacije je potrebna t.i. global governance, globalna strukturna politika. Kajti »globalizacija gospodarstva brez globalizacije politike pomeni katastrofo«.

Cilj večstranske politike je reševanje globalnih problemov na podlagi doseženega sooglasja med organi nacionalnih držav in naddržavnimi organizacijami.

Taka politika svetovnega reda je tudi del konceptualnega predloga Pobude za globalni Marshallov načrt, svetovnega gibanja, ki si prizadeva za bolj uravnoveženi svet. V platformi so zbrani pozitivno naravnani posamezniki iz političnega, gospodarskega in znanstvenega sveta ter civilne družbe.

www.globalmarshallplan.org (de/fr/en)

Ekološki kolaps je največji problem, s katerim bi se lahko soočili. Lahko bi pomenil, da bo ena do dve milijardi ljudi v sorazmerno kratkem času umrla od lakote. Evropa je del sveta, ki bi lahko v primeru kolapsa še najlažje preživela. Vprašanje pa je, kakšna bi bila po njem razmerja moči. Je Evropa organizirana tako, da bo lahko najprej nahranila svoje prebivalstvo, preden bo prodajala Aziji? Ali pa smo organizirani tako, da bo elitna skupina oskrbela z v Evropi proizvedenimi živili elite v Aziji na račun tukajšnjega prebivalstva?

Vprašanje je tudi, ali bodo ljudje umirali od lakote tukaj ali drugje?

Dejstvo je, da tukaj ne živi ena ali dve milijardi ljudi. V celotni Evropi nas je samo 500 milijonov. To pomeni, da ljudje od lakote večinoma ne bi umirali tukaj. Izginila pa bi vsakršna dodana vrednost, ki bi presegala preprosto vegetarijansko prehrano. Torej, nič več zrezkov! Če predpostavimo, da zrezkov razen za elito v Evropi ne bo več, si lahko predstavljate, kaj to pomeni za Alpe. Divji lovec v Alpah bo morda še prišel do kosa mesa, vendar zgolj neuradno.

Kakšne so alternative mračnim scenarijem?

V kolaps lahko zakorakamo z odprtimi očmi. Tik pred njim lahko potegnemo zasilno zavoro in se znajdemo v brazilizaciji. Že danes pa lahko ravnamo pametno in se na svetovni ravni dogovorimo za razumno upravljanje, ki bo spodbudilo pravi tehnološki razvoj in ki bo na svetu omogočilo široko dostopnost do ugodnosti. To nam bo omogočilo, da v naslednjih petdesetih, šestdesetih letih prestrukturiramo industrijsko družbo v smislu trajnostnega razvoja tako, da ga istočasno razširimo na celoten svet. Nastal bi uravnotežen svet, svet ekološko in socialno urejenega tržnega gospodarstva, kjer bi bilo deset milijard ljudi deležno visoke ravni blaginje in kjer bi od leta 2050 dalje število svetovnega prebivalstva upadalo.

Mi pa smo še vedno tukaj, privijamo varčne žarnice in zapravljamo – smo izročeni na milost in nemilost?

Smo, vendar smo kljub temu še akterji. Vdani smo v usodo zaradi dejstva, da je vsak od nas le eden od sedmih milijard

ljudi na tem končnem planetu. Problem pozna vsak, ki je kdaj obtičal v zastoju na avtocesti: zastoj smo mi sami. Vsi skupaj smo problem. In danes je naš največji problem, da nas je na tem planetu sedem milijard in da takih razmer racionalno nikoli ne bi povzročili. In v kratkem nas bo na tem planetu deset milijard, kar je še 50 odstotkov več kot sedaj.

In vsak od teh desetih milijard hoče imeti več.

Predvsem hoče vsak najprej izpolniti svoje življenje. Vsak ima svoje načrte. Večina načrtuje, da bi imela več in jim to tudi kar dobro uspeva. In vendar nas večina ve, kaj se zgodi, ko postanejo razmere tesne in ko ljudje svoje načrte uresničujejo brez obzira.

»V vsaki krizi se
emisije CO₂
občutno zmanjšajo.«

Takrat tolčejo okoli sebe, brcajo, izbruhne panika, nekaj jih obleži na tleh in počeptajo jih. V paniki nam tako ali tako nič ne uspe. To je naš problem. Preveč nas je, preveč hočemo imeti, na koncu pa še postanemo panični. In ko nas zgrabi panika, katastrofo samo še poslabšamo. Kar bi morali storiti, je, da sprejmemo prave odločitve, dokler imamo še kaj sape – in to še imamo.

Torej samoomejevanje.

Samoomejevanje pri ambicijah. Samoomejevanje pri predstavi o tem, da moramo vedno imeti več in več. Predvsem tudi samoomejevanje pri prepričanju, da smo pomembni zgolj mi sami. Velik napredek je že, če vsak od nas sprejme dejstvo, da je na svetu še sedem milijard ljudi, ki imajo ravno tako legitimne želje in predstave kot mi. In da je treba naše možnosti omejiti tako, da bi omogočili sobivanje sedmih milijard želja.

S krizo so prišle tudi domneve o koncu rasti. Je svet brez nje utopija?

Z matematično-ekonomskega vidika svet brez rasti sploh ni problem. Pa vendarle bi si želeli, da bi bil bogat in uravnotežen. V svetu, kjer so milijarde ljudi dejansko revne, misel, da ni rasti, navdaja z grozo. Če boste to, kar

imamo danes na svetu od dodane vrednosti, razdelili med deset milijard ljudi, na posameznika ne bo ostalo prav veliko.

Barbara Wülser
CIPRA International

Ko umik postane glavna naloga

Krčenje kot poslanstvo načrtovanja

Čeprav je pošta že dolgo zaprta, vaške trgovine ni več, šolo pa so preselili v bližnje večje središče, številne strukturno šibke regije še vedno stavijo na rast, namesto da bi svoj razvoj začele načrtovati prilagojeno procesom krčenja. Z v prihodnost usmerjenim prostorskim načrtovanjem bi lahko na novo umestile številna vprašanja organiziranja življenja.

© Marzia Verona

Pogled v prihodnost ni rožnat: pogosto ostanejo v vasi samo starejši prebivalci, hiše propadajo – tako tudi v Bourcetu v dolini Val Chisone v Piemontskih zahodnih Alpah.

»Križa nastopi, ko staro umre, novo pa se še ne more roditi«. Misel Antonia Gramscija, enega od italijanskih duhovnih vodij, lahko razumemo kot poziv, da v kriznih časih ni dovolj vse sile usmeriti zgolj v izboljšanje obstoječega, temveč moramo predvsem iskati nekaj povsem novega, kar nam bo pokazalo drugačne perspektive in s tem pot iz krize.

Zdi se, da je cilj stalne in vsepričujoče socialno-ekonomske rasti v naših zemljepisnih širinah zaradi trenutne ekološke in gospodarske krize dokončno razkrinkan kot mit, ki ne bo obstajal v nedogled. Rast je časovno omejena, saj je vsak (naraven) proces rasti navzgor omejen. V skladom z Gramscijevo mislijo je zato pomembno, da se v prihodnje v večji meri spopademo tudi s pojavom krčenja.

Neživljenjsko prostorsko načrtovanje

Na strukturno šibkih območjih, in teh je v Alpah kar nekaj, je že desetletja značilno upadanje ključnih parametrov, kot so število prebivalcev, delovna mesta ali relativna regionalna

gospodarska storilnost. Kljub temu je regionalno prostorsko načrtovanje še vedno usmerjeno v doseganje ciljev rasti, namesto da bi se na ustrezen način začelo ukvarjati z aktivnim oblikovanjem in spremljanjem procesov krčenja, ki se odvijajo na kraju samem. Eden od razlogov za tako stališče izhaja iz teoretične podlage prostorskega načrtovanja, ki se navezuje na ekonomske znanosti. Posledica je, da se nazadujoča socialno-ekonomska gibanja načeloma dojemajo kot »odpoved sistema«, kot nezaželeno odstopanje od procesa rasti, ki praviloma ne pozna meja navzgor in je torej odprto.

V načrtovalski praksi je odklonilen odnos do procesov krčenja zelo razširjen. Čeprav se nosilci odločitev na ravni manjše regije in občine, kot pravijo sami, zavedajo »splošnega nazadovanja v razvoju«, se jim aktivno načrtovalsko oblikovanje in spremljanje procesov krčenja ne zdi pomembno. V ospredje še naprej postavljajo rast in že vnaprej izključujejo druge možnosti, kot sta »konsolidacija« ali »načrtovani umik«. Tako niso pripravljeni na dejanske nazadujoče razvojne trende.

Mir in obnova namresto stresa rasti

Načrtovanje, ki ustreza procesom krčenja, upošteva različne delne vidike. Po eni strani gre za to, da se za regije krčenja razvijajo pozitivno naravnane vizije. Kot v svoji viziji z naslovom »Mir pokrajinam« priporoča Wolfgang Engler, je treba regije krčenja zavestno spremeniti v »območja miru in regeneracije«. Namesto da se življenjske razmere izenačijo s tistimi v območjih rasti v kvantitativnem pogledu, je treba poiskati izvor regionalne kakovosti življenja. To imajo regije, kjer je življenje počasnejše, mirneje in bolj samozadostno, kajti delež starejših prebivalcev je večji kot v regijah rasti. Prednost dajejo regionalnim gospodarskim stikom in imajo nižje življenjske stroške kot hitro rastoče aglomeracije.

Poleg tega mora biti na strukturno šibkih območjih zagotovljena minimalna oskrba tudi v težjih gospodarskih razmerah. Tako se, denimo, združijo sile in eden od dobaviteljev, zadolžen za več nalog, prevzame lokalno oskrbo. Ločevanje nalog nastopi z vzpostavitvijo regionalnega sistema za energetske oskrbo, večja fleksibilnost storitev je možna zaradi uvedbe avtobusov na poziv ali izvajalcev mobilnih storitev.

Prostorsko načrtovanje kot posrednik

Na območjih, ki so se znašla v procesu krčenja, vsako širjenje poselitvenega prostora povzroča nezadostno izrabo in s tem njegovo razvrednotenje. Zunanji razvoj je zato treba zaustavi-

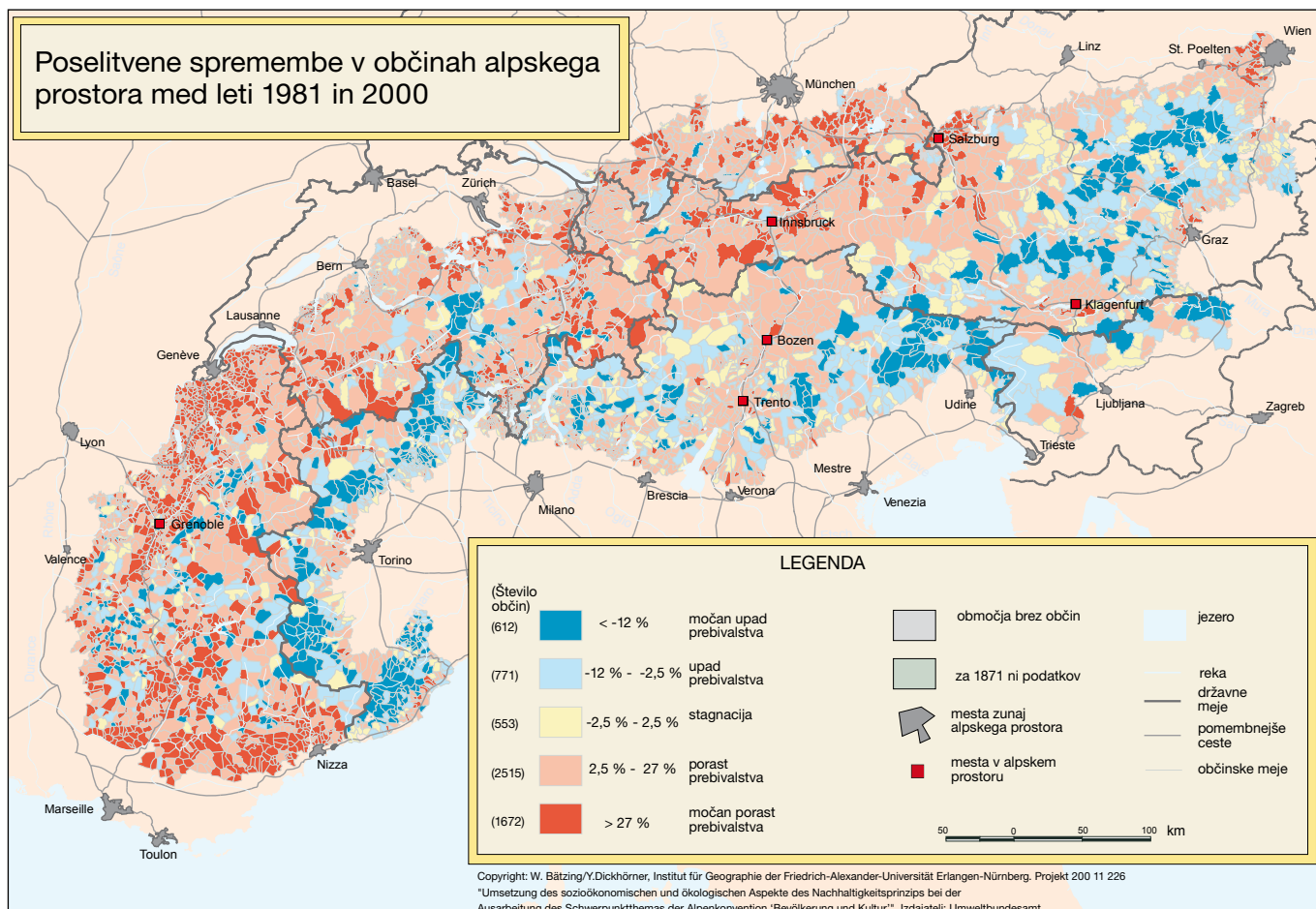
ti in poiskati rešitve za neizkoriščene ali premalo izkoriščene zgradbe ter presežne zmogljivosti infrastrukturnih objektov.

Prostorski načrti lahko trenutno postanejo v celoti učinkoviti le pri spremembi travnika v zazidalno območje, zato je treba instrumentarij prostorskega načrtovanja prilagoditi in razširiti. Tudi za obstoječa naselja mora nujno obstajati možnost preureditve.

Za družbeno sprejemljivo krčenje je potrebno veliko tankočutnosti – ne le v načrtovanju, temveč zlasti v pogajalskih procesih. To pomeni, da mora prostorsko načrtovanje poleg vloge voditelja prevzeti še vlogo pogajalca, mediatorja in moderatorja. Oblikovanje procesov krčenja lahko tako postane preizkusni kamen dobrega upravljanja (t.i. good governance).

Denar za kakovost življenja in ne za infrastrukturo

Seveda nova umestitev prostorskega načrtovanja kot tudi organiziranje procesov krčenja zahtevata obsežna sredstva. Sredstva, ki bi jih bilo treba odvzeti projektom gradnje oz. širjenja, ki s trajnostnega vidika niso več sprejemljivi, in jih investirati v »konsolidacijo« in »načrtovani umik«. Pridobljeni denar je mogoče naložiti, denimo, v vzgojno-izobraževalne dejavnosti, pogajalske procese, projekte za spremembo prvotne rabe in odstranitve oz. rušenje objektov, sanacijo starih ekoloških bremen in nematerialne izboljšave kakovosti življenja na območjih, ki jih je prizadel proces krčenja.

Razvojni trendi so zelo različni: upadajoče število prebivalcev je prizadelo zlasti italijanske Alpe in vzhodni del Vzhodnih Alp.

Prostorsko načrtovanje samo nedvomno ni sposobno zagotoviti, da bi tema krčenja v javni razpravi postala nekaj samodejnega. Zato mora sodelovati s strateškimi partnerji z drugih strokovnih področij, ki lahko učinkoviteje in z večjo prodornostjo vplivajo na aktivno oblikovanje procesov krčenja, kot bi to kdaj koli zmoglo prostorsko načrtovanje samo. V ta namen se z današnjega pogleda ponujajo naslednje teme: finančna in gospodarska kriza, podnebne spremembe, nezadostna oskrba z energijo in surovinami, demografske spremembe ali alternativna prometna politika. ■

Gerlind Weber

Univerza za naravne vire in uporabne vede, Dunaj/A

G. Weber, J. Schmid, K.-M. Höferl,

G. Stöglehner, M. Kramer, V. Peer:

Schrumpfung, die Achillesferse der (Raum)Planung.

(po naročilu Dunajskega kluba/Club of Vienna),

Dunaj 2005

Bo politika sprejela izziv?

Za spremljanje procesov krčenja rasti je potrebna politična volja. V švicarskih kantonih Graubünden in Uri se je razprava začela pred letom dni z objavo poročila o območjih, kjer so možnosti za ekonomsko preživetje in ohranitev sedanjih struktur ogrožene.

Razprava naj bi pokazala, kaj se bo zgodilo, če se bo trend upadanja števila rojstev, odseljavanja, izgube delovnih mest itd. nadaljeval, ukrepov, ki bi ga preprečevali, pa ne bo. Možni so trije scenariji: rast, okrevanje ali krčenje. Kot navaja poročilo, odsotnost aktivnih prizadevanj za reševanje območij, kjer je zaznati proces krčenja, povsem ustreza trenutnemu odgovoru Švice na vprašanje, kako obravnavati območja z omejenimi možnostmi. Pristop ni pošten ne do prebivalcev tamkajšnjih območij ne do prebivalcev preostalega dela kantona. Avtorji poročila menijo, da je spremljani proces krčenja priložnost za obnovo in da je zaradi instrumentov, ki so danes že na voljo, tudi uresničljiv. Kot morebitni cilj avtorji poročila omenjajo celo celovit umik, torej pospešeno praznjenje in renaturacijo dolin, kar naj bi ustvarilo nove potencialne za prihodnje generacije. Omenjeno ravnanje pa avtorji poročila iz političnih razlogov ocenjujejo kot malo verjetno. Poročilo je naletelo na silovit odziv. Prizadete regije se počutijo zapostavljene, pojasnjuje Stefan Engler, vladni svetnik kantona Graubünden. V poslovni dobiček naravnan pristop namreč pozablja na ljudi. »Spremljanje procesov krčenja rasti« zveni kot »spremljanje umirajočega,« pravi Engler. Pri tem sta popolna vdaja in izguba vezana na domovino. »Razprava o popolnem umiku je akademska in nima povezave z realnostjo, saj pozablja na ljudi in njihovo zakoreninjenost v domačo zemljo.«

V Graubündnu naj ne bi storili ničesar v smeri spremljanja procesov krčenja. Vladni svetnik meni, da je naloga politike predvsem spodbujati samopomoč, dokler v regijah še živijo ljudje, ki tako tudi želijo. Z učinkovitejšimi strukturami naj bi izboljšali osnovne pogoje, potrebne za samostojen razvoj. V ta namen kanton Graubünden že išče pilotne regije.

Razprava o procesu krčenja je politika medtem spet pospravila v predal. Osrednja pozornost je sedaj namenjena scenarijem rasti gospodarstva in njegovega okrevanja. ■

Barbara Wülser

CIPRA International

Pionirska vloga nekdanje Vzhodne Nemčije pri revitalizaciji mest

Zgled prihaja z vzhoda

Število prebivalcev velikih mest po eni strani skokovito narašča, po drugi strani pa se iz mest, kot sta Detroit ali Liverpool, izseljuje vedno več ljudi. Tudi v Alpah so vasi in mesta, ki se krčijo, kjer število prebivalcev upada. Razprava o ukrepih revitalizacije je tam še v povojih. Kako se je mogoče pojava krčenja lotiti v praksi, nam pokaže pogled prek alpskih grebenov.

Mesto Aschersleben v nemški zvezi deželi Saška-Anhalt je z razpadom Nemške demokratične republike (NDR) izgubilo okoli 10.000 delovnih mest. Medtem ko je leta 1990 v nekdanjem mestu živelo še dobrih 33.700 prebivalcev, jih je bilo leta 2000 samo še 27.300. Odselili so se zlasti mlajši prebivalci, starejši pa so ostali v skorajda praznih stanovanjskih blokih, kar je v nekaterih mestnih predelih povzročilo težave glede zmogljivosti tehnične in socialne infrastrukture.

S podobnimi strukturnimi problemi se spopadajo tudi številni kraji v Alpah. Na mnogih gorskih območjih je modernizacija industrije in obrtnih dejavnosti pustila vidne posledice. Primer take občine je avstrijski Eisenerz (gl. uokvirjeno besedilo).

Velikopotezne spremembe v mestu

Pogled od Alp proti vzhodu je enak pogledu v prihodnost. Leta 2002 so nemška država in njene zvezne dežele v vzhodnem delu Nemčiji začele izvajati program za spodbujanje urbane preobrazbe z imenom Stadtumbau Ost, ki v občinah, ki so jih najbolj prizadeli proce-

si krčenja, omogoča izvajanje ukrepov, kot so rušenje stanovanjskih objektov oz. povečanje njihove vrednosti. Namen prenove, ki trenutno poteka v 400 večjih in manjših mestnih ter vaških naseljih, je trajno zagotoviti višjo kakovost življenja, bivanja in dela.

S pomočjo omenjenega programa spodbujajo izvajanje ustreznih ukrepov tudi v Ascherslebu. Poleg tega je občina ena od 19 vzorčnih mest v okviru programa Internationale Bauausstellung (IBA) v deželi Saška-Anhalt. Program IBA Stadtumbau 2010 je neke vrste laboratorij, kjer preizkušajo in uporabljajo različna orodja za preobrazbo mest.

Nove perspektive za prebivalke in prebivalce

Aschersleben v okviru urbane prenove uresničuje strategijo krčenja navznoter. Lokacije na obrobju se revitalizirajo, mestno jedro pa se z ukrepi, ki mu povečuje vrednost, spreminja v stanovanjski predel. S preureditvijo nekdanjega industrijskega objekta v izobraževalni center je, denimo, nastal prijeten kraj aktivnega izobraževanja. Več stanovanjskih enot je bilo porušenih, zaradi različnih razstav in umetniških inštalacij se je povečala vrednost praznih mestnih vrzeli in starega stavbnega fonda. T. i. Drive Thru Gallery predstavlja poleg zelenih površin, ki so nastale na novo oz. jim je bila povečana vrednost, novo podobo mesta.

Pomemben element v procesu urbane ga krčenja je obveščanje in ozaveščanje prebivalstva. Številni prebivalci umiranje domačega mesta ne povezujejo s krčenjem kot takim, temveč prav z revitalizacijskimi ukrepi.

V vzhodni Nemčiji danes skoraj vsak drug državljani živi v občini, kjer poteka prenova. V zahodnem delu države zgledu sledijo: na posledice gospodarskih in demokratičnih sprememb so se leta

2004 odzvali s programom spodbujanja prenove mest Stadtumbau West.

Tudi v Alpah, na primer v Švici, se občine povezujejo, da bi odpravile paralelne strukture ali pa da bi obstoječe strukture izkoristile učinkoviteje. Za razliko od vzhodne Nemčije, kjer se večja središča in celo regije med seboj povezujejo, je v Alpah tovrstno sodelovanje omejeno na manjše in posamezne občine. Ukrepi prenove v obliki rušenja oz. odstranjevanja objektov v alpski regiji zaenkrat ostajajo tabu (glej uokvirjeno besedilo na str. 19).

Elisabeth Mair

CIPRA International

[www.bmvbs.de \(de/en\)](http://www.bmvbs.de (de/en))

[www.iba-stadtumbau.de \(de/en\)](http://www.iba-stadtumbau.de (de/en))

Eisenerz/A – primer iz Alp

Eisenerz je ena redkih alpskih občin, ki se je procesa krčenja lotila z ukrepi, kot je rušenje objektov. Mesto leži ob vznožju štajerske gore Erzberg, kjer so nekoč kopali železovo rudo. Zaradi tehnološkega napredka v rudarstvu, so bila ukinjena številna delovna mesta odselila se je več kot polovica prebivalstva. Leta 2005 je občina začela izvajati program prenove mesta re-design Eisenerz, ki predvideva rušenje in spremembo rabe stanovanjskega fonda, poleg tega pa si prizadeva, da bi se stanovanjska raba osredotočila na območja s prenovljenimi zgradbami in privlačnimi lokacijami. Izvajanje ukrepov prenove pa še ni napredovalo tako daleč kot v vzhodni Nemčiji.

[www.eisenerz.at/redesign \(de\)](http://www.eisenerz.at/redesign (de))

© Ursula Achternkamp

Renaturirana reka Dupej/Eine je eden od novih dosežkov mesta Aschersleben.

Omrežje občin »Povezanost v Alpah« za trajnostne ukrepe na področju varstva podnebja

Povežimo občine, varujmo podnebje

Omrežje občin »Povezanost v Alpah« usklajuje ukrepe varstva podnebja: 270 članskih občin si bo še v večji meri prizadevalo za trajnostno varstvo podnebja in za prilagajanje na podnebne spremembe. Pri tem jih bo podpiral novi program dynAlp-climate.

© »Povezanost v Alpah«

S katerimi strategijami se lahko občine lotijo reševanja podnebnih sprememb? Udeleženci ekskurzije pri ogledu sistema lokalnega ogrevanja na lesno biomaso v Götzisu/A v okviru konference Občine ustvarjamo klimo.

Spopadanje s podnebnimi spremembami je danes zelo moderno. Zaradi nujnosti ukrepanja obstaja zlasti v alpskem prostoru nevarnost, da pri sprejemanju ukrepov varstva podnebja trajnostni razvoj in varstvo narave ostaneta zapostavljena.

Novi program Omrežja občin »Povezanost v Alpah«, dynAlp-climate, ki se je začel julija 2009, poskuša to preprečiti. Omrežje občin podpira svoje člane pri trajnostnem spopadanju s podnebnimi spremembami in jim z informiranjem, svetovanjem in izobraževanjem zagotavlja pregled nad različnimi možnostmi. V središče sta postavljena učenje in izmenjava izkušenj.

Izmenjava prek meja

Franoske članice Omrežja občin so septembra lani na ekskurziji po avstrijski zvezni deželi Vorarlberg spoznale, kako lahko občine na področju energijske učinkovite gradnje z materiali regionalnega izvora prevzamejo pionirsko vlogo. Novembra 2009 so članske občine iz švicarske doline Unterengadin v Tschlinu/CH na konferenci o prihodnjem razvoju razpravljale o najnujnejših vprašanjih regionalnega razvoja. Oceniti so hotele doseženo in trenutno stanje, predvsem pa dati pobudo za nove projekte – dejavnosti, katerih namen je varstvo podnebja in obenem ustvarjanje dodane vrednosti, varovanje naravnih

virov ter spodbujanje kulturne identitete in družbenega sožitja.

Pomembna je tudi izmenjava med posameznimi regijami. Januarja so bili v avstrijskem kraju Mäder na mednarodni konferenci, ki sta jo skupaj organizirala Omrežje občin in CIPRA, predstavljeni primeri ukrepov za preprečevanje podnebnih sprememb v celotnem alpskem loku, in sicer v vseh alpskih jezikih. O isti temi je med drugim tekla razprava tudi na okrogli mizi. 4. in 5. junija 2010 bo v slovenskem Kamniku letna konferenca Omrežja občin »Povezanost v Alpah«, kjer bodo osrednja tema prav tako ukrepi prilagajanja na podnebne spremembe, zlasti na področju turizma (gl. Drobtnice na str. 22).

S skupnimi močmi za kakovostnejše življenje v alpskem prostoru

Predhodnik projekta dynAlp-climate je bil DYNALP², ki je bil posvečen trajnostnemu razvoju in izvajanju Alpske konvencije na ravni občin. Pokazal je, da namenske oblike finančne podpore učinkujejo pozitivno. Zato bo Omrežje občin v drugi fazi projekta dynAlp-climate finančno podprlo izbrane ukrepe varstva podnebja in prilagoditve ukrepe ter občinam svetovalo pri njihovi izbiri (gl. uokvirjeno besedilo). Zaradi povezave s projektom CIPRE cc.alps, v okviru katerega se zbirajo in analizirajo podnebni ukrepi, ter s pomočjo ukrepov

oblikovanja zavesti se ustvarjajo dobri pogoji, tako da bodo projekti dynAlp-climate dejansko lahko pripomogli k trajnostnemu ravnanju s podnebnimi spremembami. ■

Claudia Pfister
CIPRA International

Štart za občinske projekte na področju podnebja

Ker je Sklad za naravo MAVa odobril finančna sredstva, bo lahko Omrežje občin »Povezanost v Alpah« po izteku projekta DYNALP² svoje članice in tiste, ki se bodo v Omrežje na novo včlanile, podprlo pri uresničevanju Alpske konvencije v okviru programa dynAlp-climate. Občine bodo dobile strokovno in denarno podporo za projekte na področju varstva podnebja in prilagajanja na posledice podnebnih sprememb. Nadaljnje informacije bodo na voljo zgodaj poleti. Prosimo, da že sedaj stopite v stik s kontaktnimi osebami, ki obenem opravljajo vlogo koordinatork in koordinatorjev.

www.povezanostvalpah.org
(sl/de/fr/it)

Povezanost v Alpah

Nove podnebne strategije za občine

Omrežje občin »Povezanost v Alpah« se v novem programu dynAlp-climate v celoti posveča problematiki podnebja. Okoli 130 udeležencev mednarodne konference z naslovom Občine ustvarjamo podnebje – varstvo podnebja pod drobnogledom, ki sta jo Omrežje občin in CIPRA organizirala 21. in 22. januarja 2010 v avstrijskem Mädrju, je izkoristilo priložnost ter si iz prve roke izmenjalo izkušnje in informacije o aktualnih občinskih projektih. Konferenčno gradivo, posamezne predstavitve in krajši intervjuji s predavatelji in udeleženci konference so objavljeni na domači spletni strani.

Podnebne spremembe, točneje prilagoditveni ukrepi v turizmu, bodo osrednja tema letne konference Omrežja občin »Povezanost v Alpah« 4. in 5. junija v Kamniku, ko se bodo iskale nove strategije, ki iz zimskega in smučarskega turizma vodijo v celoletni turizem, vključujoč trajnostne, sonaravne in kulturne oblike tovrstne ponudbe.

www.povezanostvalpah.org
(sl/de/fr/it)

Alpska konvencija

Ko mladi simulirajo politiko

Mladi iz celotnega alpskega prostora, ki jih zanima politika, so se pred kratkim sestali v nemškem Rosenheimu, kjer so teden dni razpravljali o naravi, gospodarstvu in socialnih zadevah. Pripravili so namreč simulacijo parlamenta, se postavili v vlogo politikov in se učili informiranja, argumentiranja in predstavljanja.

Dijaki in dijakinje v mladinskem parlamentu tako nabirajo dragocene izkušnje za prihodnost, po drugi strani pa kažejo, da so pripravljeni nekaj spremeniti. Mladinski parlament Alpske konvencije (YPAC) je pobuda Alpske konvencije in Akademске gimnazije Innsbruck/A. Rezultati YPAC se med drugim odražajo pri delu Alpske konvencije.

www.jugendparlament.tsn.at (en)

CIPRA Švica

Ratifikacija Alpske konvencije spet odložena

Potem ko švicarski parlament decembra ni želel izpeljati postopka za ratifikacijo protokolov Alpske konvencije, je proces upočasnil tudi Svet kantonov. Posvetovalna komisija pa je iz časovnih razlogov obravnavo te točke z dnevnega reda enostavno izpustila. Zvezni sklep iz leta 2001, ki predvideva ratifikacijo protokolov Alpske konvencije, je tako poslan na ponovno čakanje.

Nadomestnega datuma doslej še niso določili, v najboljšem primeru pa bo vprašanje ratifikacije obravnavano zgodaj poleti.

www.cipra.ch (de)

CIPRA

Alpe kot makroregija, a le s skupno identiteto

12. marca 2010 so se v bavarskem Mittenwaldu/D zbrali predstavniki in predstavnice kantonov, dežel, zveznih dežel in pokrajin štirih alpskih držav in v skupni izjavi zahtevali vzpostavitev evropske makroregije Alpe. Ta bo imela, so prepričani na CIPRI, velike možnosti, vendar pa jih bo mogoče uresničiti le, če se bodo dejavnosti z Alpsko konvencijo dopolnjevale in z njo sodelovale ter ji ne bodo konkurirale. CIPRA je izrazila začudenje, da v izjavi ni izrecno omenjeno, katero območje naj bi ta regija sploh obsegala. Poleg tega tudi ni mogoče razumeti vsebinske omejitve na regionalni razvoj, saj Alpska konvencija lahko tu ponudi bistveno širše rešitve. Vključevanje organov Alpske konvencije, občin in regionalnih organov oblasti ter organizacije s statusom opazovalk so zato odločilnega pomena.

[www.cipra.org/sl/presse/](http://www.cipra.org/sl/presse/sporocilo-za-medije)
sporocilo-za-medije (sl)

Ekološki kontinuum

Nova brošura o ekoloških omrežjih v Alpah

Kaj je ekološko omrežje? Kako ga je mogoče vzpostaviti in kdo lahko pri tem sodeluje? Katero vlogo igrajo različni deležniki? Vse to so vprašanja, na katera odgovarja pred kratkim izšla brošura z naslovom Narava brez meja: ekološka omrežja za večjo biotsko raznovrstnost v Alpah. Dvanajst strani obsegajočo brošuro so pripravile organizacije ALPARC, CIPRA, ISCAR in WWF, na voljo pa je v slovenščini, angleščini, francoščini, italijanščini in nemščini.

V mednarodnem letu biotske raznovrstnosti bo Iniciativa za ekološki kontinuum nadaljevala z dejavnostmi za ozaveščanje o pomenu tovrstnih omrežij za ohranjanje biotske raznovrstnosti v Alpah. Z izmenjavo mnenj posebne skupine strokovnjakov iz vseh alpskih držav naj bi poleg tega nastali novi in dolgoročno zasnovani projekti za ekološko povezanost.

www.alpine-ecological-network.org (en)

Nova brošura o ekoloških omrežjih je rezultat skupnega delovanja organizacij ALPARC, CIPRA, ISCAR in WWF.

CIPRA International

6 proti 3
za sedež CIPRE

CIPRO International so v preteklem letu zapustili trije sodelavci, pridružilo pa se ji je šest novih, kar pomeni, da je CIPRA – čeprav so napovedi v tokratni številki Alp na odru drugačne – v znamenju rasti.

Švicar Felix Hahn, ki je bil pri CIPRI zadolžen za e-glasilo alpMedia in za projekt climalp, je po petih letih sprejel nov izziv pri švicarski Fundaciji za varstvo pokrajine. Avstrijec Stefan Arlanch je leto dni vodil projekta climalp in Network Enterprise Alps (NENA), konec leta pa se je zaposlil v mestni upravi avstrijske občine Feldkirch. Za alpMedio in climalp od začetka letošnjega leta tako skrbi Švicarka Anita Wyss.

Nova sodelavka pri CIPRI je tudi nemško-grška državljanka Lisa Alexandridou, projektna sodelavka pri projektu cc.alps ter pri Omrežju občin »Povezanost v Alpah«. Strokovno podporo v oddelku za komunikacijo zagotavlja nova sodelavka Verena Cortés, avstrijsko-švicarska državljanka, ki edina od sodelavcev živi v Lihtenštajnu.

Študentka Anna Loibner iz Avstrije je CIPRO zapustila po dokončanem študiju. Njene naloge sedaj opravlja rojakinja Helga Kremser. Z Nemko Kirsten Dittrich se je v CIPRO vrnila že preizkušena sodelavka. In ne nazadnje se CIPRA z novo sodelavko Marie Billet lahko zaneše na bogato poznavanje francoskega jezika. ■

www.cipra.org (sl/de/fr/it)

Ste danes že kaj zrasli?

Težava je pravzaprav v zadovoljstvu: preveč smo zadovoljni in zato preveč lenobni. Še trošiti se nam ne ljubi več. Postali smo realna nevarnost za rast in človeštvo.

Sedaj pa čisto resno: ste danes že kaj storili za rast? Verjetno ste se ves dan potikali naokrog in bili pri obenem še zadovoljni. A v resnici le domišljate, da ste zadovoljni. »Navidezno zadovoljstvo« pravimo temu, strup za človeštvo, saj domnevno zadovoljni ljudje ne prispevajo ničesar k potrošniški sreči. Pustite se prepričati: brez rasti se sploh ne morete počutiti dobro. Premagati morate to mizerno navidezno zadovoljstvo in prispevati, da se gospodarska rast postavi na noge.

Minili so časi, ko je bila glavna naloga gospodarstva zgolj zadovoljevanje osnovnih potreb. Danes smo ljudje tukaj zato, da mi zagotavljamo rast. To koristi nam samim, kajti teorija pravi: produktivnost se zaradi tehnoloških izboljšav stalno izboljšuje, zato lahko ljudje istočasno proizvajajo vedno več dobrin in dajejo na razpolago vedno več storitev. Če se torej na koncu oskrbnega sistema ne troši vedno več, potem je tudi na začetku oskrbnega sistema, v proizvodnji, potrebno vedno manj ljudi.

Pravilno torej ravnamo, ko še naprej veselo trošimo, pozidavamo zadnje zelene površine in zapravljamo zadnje kaplje nafte. To je samo po sebi dobro, prinaša pa tudi dodatne koristi zaradi pogostejše škode v okolju, pogostejših podnebnih katastrof, pogostejših vojn. Da bi namreč škodo lahko popravili, je potrebno veliko denarja, kar navsezadnje dviga bruto domači proizvod in spodbuja gospodarsko rast. Pa ne samo to, potrebujemo tudi več prometnih nesreč in nasilnih dejanj, saj le-ti dvigujejo stroške zdravljenja in tako naprej, torej spet rast, in tako neprekinjeno naprej. Pravite, da tu nekaj ni v redu? Nehajte že enkrat razmišljati in začnite končno rasti, v imenu blaginje in zadovoljstva. Na veke vekov, amen. ■

Andreas Götz
direktor CIPRE International

© Michael Zanghellini

Iz naslednje številke Alpe na odru (št. 94)

© gegenverkehr Lienz - www.go-lienz-osttirol.net

Mega projekti: denar ali življenje!

Gradnja počitniških stanovanj na območju Alp je mnogokrat v večjo korist gradbenemu sektorju kot pa ustvarjanju dodane vrednosti v turizmu na regionalni ravni. Tako imenovane mega projekte za gradnjo železniških predorov skozi Alpe, kot je, denimo, gradnja nove alpske transverzale (NEAT) v Švici (gl. sliko), podpira gradbeni lobi, medtem ko se proti njim pogosto borijo okoljske organizacije. Zelo verjetna je domneva, da namen mega projektov v Alpah ni vedno tak, kot ga lažno predstavljajo njihovi promotorji. Pogosto ne gre za popolnoma nič drugega kot za denar. Za veliko denarja. CIPRA bo zato v naslednji 94. številki revije Alpe na odru raziskovala prav logiko tovrstnih velikih projektov in poskušala prikazati, kako zgrajena infrastruktura pogosto ustvarja situacije, ki so za prihodnji razvoj nezaželene in nepopravljive. **Naslednja številka bo izšla oktobra.**